

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

**Reflexe Mezinárodního dne žen v Rudém právu od konce 40. do
počátku 70. let**

Bakalářská diplomová práce

Tereza BARTUSKOVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a použila jsem uvedené prameny a literaturu. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Prohlašuji, že rozsah práce je 154 118 znaků.

V Olomouci dne 27. 4. 2023

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Petru Orságovi, Ph.D. za jeho cenné rady, a připomínky. Rovněž děkuji své rodině a přátelům za jejich velkou podporu během celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá mediálním obrazem Mezinárodního dne žen v deníku Rudé právo během tří vybraných časových období. Text porovnává mediální výstupy o svátku žen z období od konce 40. do počátku 70. let 20. století během vlády Komunistické strany Československa. Text rovněž představuje historický kontext doby, který měl vliv na mediální obraz Mezinárodního dne žen ve vybraném periodiku a seznamuje čtenáře s tehdejší mediální scénou v Československu.

Klíčová slova

Mezinárodní den žen, svátek, Rudé právo, Komunistická strana Československa, Československo, mediální obraz

Annotation

The bachelor's thesis deals with the media image of the International Women's Day in the newspaper Rudé právo during three selected time periods. The text compares media coverage of Women's Day from the end of the 1940s to the beginning of the 1970s during the rule of the Communist Party of Czechoslovakia. The text also presents the historical context of the time, which had an influence on the media image of International Women's Day in the selected periodical and introduces the reader to the media scene in Czechoslovakia at the time.

Keywords

International Women's Day, holiday, Rudé právo, Communist Party of Czechoslovakia, Czechoslovakia, media image

Obsah

Úvod	1
1 Mezinárodní den žen.....	4
1.1 Historie svátku a jeho význam.....	4
1.2 Tradice svátku.....	5
1.3 Žena za socialismu.....	6
1.3.1 Obrazy socialistické ženy	8
2 Rudé právo	9
2.1 Propaganda v Rudém právu.....	10
3 Přelom 40. / 50. let.....	11
3.1 Únorový převrat roku 1948	11
3.1.1 Nový model veřejné komunikace.....	13
3.2 Úmrtí Josifa Stalina 1953	14
4 Přelom 50. a 60. let	16
4.1 Rok 1958 jako první rok Antonína Novotného ve funkci prezidenta republiky	16
4.2 Šedesátá léta v Československu	17
5 Přelom 60. a 70. let	19
5.1 Pražské jaro a mediální liberalizace	19
5.1.1 Vpád vojsk Varšavské smlouvy	20
5.2 Normalizace.....	20
6 Metodika	22
7 Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1948-1953.....	24
7.1 Rok 1948.....	24
7.2 Rok 1949.....	24
7.3 Rok 1950.....	25
7.4 Rok 1951.....	29
7.5 Rok 1952.....	30
7.6 Rok 1953.....	32
7.7 Dílčí shrnutí prvního období.....	34
8 Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1958-1963.....	36
8.1 Rok 1958.....	36
8.2 Rok 1959.....	37
8.3 Rok 1960.....	38
8.4 Rok 1961.....	39
8.5 Rok 1962.....	40

8.6	Rok 1963.....	41
8.7	Dílčí shrnutí druhého období.....	42
9	Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1968-1973.....	44
9.1	Rok 1968.....	44
9.2	Rok 1969.....	45
9.3	Rok 1970.....	46
9.4	Rok 1971.....	47
9.5	Rok 1972.....	48
9.6	Rok 1973.....	50
9.7	Dílčí shrnutí třetího období.....	51
10	Práce Rudého práva s fotografiemi žen.....	53
	Závěr.....	55
	Seznam literatury.....	58
	Seznam tabulek.....	69
	Přílohy.....	70

Úvod

Mezinárodní den žen je významným svátkem pro vývoj ženské otázky ve 20. století. Jedná se o svátek, který dodnes slavíme každoročně 8. března a jeho počátky sahají až do roku 1910. To, jak Den žen a potažmo otázku ženství jako společnost vnímáme, se v průběhu let měnilo. Svátek byl velmi dlouhou dobu doslova přivlastněn socialistickým režimem, který na území Československa trval od roku 1948 až do roku 1989. Mezinárodní den žen byl komunisty oslavován velmi okázalými slavnostmi, které svátku vtiskly konkrétní podobu, jak ve společnosti, tak v médiích. Komunisté emancipaci žen viděli v jejím zapojení do pracovního procesu. Mezinárodní den žen byl v komunistické režimu jeden z nejvíce preferovaných svátků, na němž demonstrovali ideologii socialismu. V této práci budu sledovat, jak se měnilo mediální pokrytí a přístup novinářů vůči této události během vlády dominantní politické strany – Komunistické strany Československa, skrze významné politické události.

Komunisté se k moci dostali v roce 1948 a následkem tohoto převratu nastaly v Československu zásadní společenské i politické změny, které zásadním způsobem ovlivnily podobu společnosti na příštích čtyřicet let. Nový směr ale nabrala také oblast žurnalistiky – československá média přijala nový model veřejné komunikace, který lze popsat jako totalitní. Inspirace v Sovětském svazu byla zásadním parametrem, od kterého se tato změna odvíjela. Po roce 1948 se Komunistická strana spolu s mocí chopila také řízení těchto médií, což bylo nezbytné k udržení získané moci.

Rudé právo se po převratu stalo hlavním tiskovým médiem, které působilo jako vzor v mediálním prostoru. Deník interpretoval události žádoucí ideologickou formou a určoval agendu událostí. Byl tedy prostorem, kde se nejvíce projevovalo komunistické smýšlení. V této bakalářské práci proto budu sledovat Mezinárodní den žen na stránkách tohoto československého deníku. V hlavní části práce se zaměřím na den 8. a 9. března, tedy konkrétní den oslavy Mezinárodního dne žen a den následující. Svou pozornost zaměřím na všechny články, komentáře a bude mě zajímat jejich kvantita. Rovněž mě budou zajímat fotografie, jejichž výběr bude zařazen v přílohách práce, jelikož tvoří nedílnou součást mediálního obrazu MDŽ a pomohou demonstrovat obrazy žen v jednotlivých obdobích.

V práci se zaměřím na tři časová období, která budu komparovat. První bude přelom 40. a 50. let, konkrétně hodlám analyzovat období od roku 1948 až 1953. Rok 1948 je stěžejní, jelikož došlo, k již zmiňovanému únorovému převratu a nastoupení komunistů k moci. První časové období ohraničím rokem 1953. Rok 1953 znamenal velkou změnu

v socialistické společnosti, z důvodu smrti Josifa Stalina – ruského vůdce a hlavního představitele socialistické diktatury v Sovětském svazu, která fungovala jako vzor pro komunistický režim v Československu. Tato událost představovala změnu v socialistickém východním bloku, který se náhle ocitnul bez vůdce. K jeho smrti došlo 5. března 1953, tedy tři dny před oslavami Mezinárodního dne žen. Předmětem mého zájmu tedy bude, zda tato událost měla vliv na mediální zobrazení svátku žen. Nedlouho poté 14. března zemřel rovněž tehdejší prezident Československé republiky Klement Gottwald, což v rámci československých poměrů byla rovněž významná změna.

Druhé období, které v práci budu analyzovat je přelom 50. a 60. let, konkrétně od roku 1958 až do roku 1963. Rok 1958 byl pro Československo rovněž politicky významný, jelikož se jednalo o první rok Antonína Novotného ve funkci prezidenta republiky. V roce 1960 rovněž vznikla nová ústava, která přejmenovala stát na Československou socialistickou republiku. Nová ústava nově věnovala článek 27 rovnoprávnému uplatnění žen v rodině, v práci a ve veřejné činnosti úpravou pracovních podmínek. Rok 1963 bude představovat ukončení tohoto časového období. V celé řadě publikací se o šedesátých letech mluví jako o čase, kdy došlo k erozi komunistického systému, tehdy již Československé socialistické republiky, které vyvrcholilo Pražským jarem.¹

Třetí a poslední zkoumaným obdobím bude přelom 60. a 70. let, opět od roku 1968 až do roku 1973. Konec 60. let v Československu byl obdobím takzvaného Pražského jara, tedy politického uvolňování. Vůbec poprvé od nástupu komunistů k moci byla v březnu roku 1968 zrušena cenzura, což výrazným způsobem ovlivnilo obsah dosavadních periodik. Jelikož byl Mezinárodní den žen svátek hojně využívaný v propagandě, uvolnění cenzury přímo souviselo i s mediálním zobrazením svátku právě v roce 1968. Ve stejném roce do Československa vtrhla vojska Varšavské smlouvy a Pražské jaro tak definitivně potlačila. Sovětský svaz vpádem vojsk potlačil uvolněnou politickou, ale také mediální situaci v Československu a nastal proces normalizace – utužení poměrů v rámci socialistického bloku a k moci se dostalo konzervativní křídlo KSČ. V mediální praxi to znamenalo znovuzavedení tvrdé cenzury.

Mým hlavním cílem bude zjistit, jak a v čem se měnilo mediální zobrazení Mezinárodního dne žen, respektive zda se vůbec měnilo. I přesto, že se komunistický režim na území Československa udržel více než čtyřicet let, mediální prostor se měnil vlivem

¹ Jako příklad můžeme uvést knihy: Jan Rychlík: Československo v období socialismu 1945-1989, Praha, 2020, Karel Kaplan: Antonín Novotný: Vzestup a pád „lidového“ aparátčíka, Brno, 2011, Jan Měchýř: O novodobých dějinách Československa, Praha, 1991, ale také Bednařík, Jirák, Köpplová: Dějiny českých médií: od počátku do současnosti, Praha 2011.

mezinárodního i vnitropolitického dění. Zda se tyto skutečnosti projeví na vnímání Mezinárodního dne žen, bude otázkou této práce.

Pro tuto bakalářskou práci využiji historicko-srovnávací metodu, která se mi vzhledem k vybranému tématu jeví jako nejvhodnější. Vybrané metodě jsem přizpůsobila i celkovou strukturu textu, respektive jeho členění do totožných kapitol a podkapitol v praktické části. Práce bude rozdělena do tří hlavních částí. V první, teoretické části, představím základní témata této práce, jako je Mezinárodní den žen, deník Rudé právo a vyjmenované historické události na přelomu zkoumaných let. V druhé části představím vybranou metodu a faktory jejího použití v této práci. Ve třetí části budu pomocí vybrané historicko-srovnávací metody zkoumat jednotlivé články o Mezinárodním dni žen na stránkách Rudého práva. Na konci každého období provedu dílčí shrnutí a v závěru provedu finální komparaci zjištěných informací. Samostatnou kapitolu věnuji práci Rudého práva s fotografiemi žen, jelikož tvoří nedílnou součást mediálního obrazu MDŽ a úzce souvisí s napsanými texty v deníku.

Primárním zdrojem této práce bude Rudé právo, ze kterého budu vycházet při zkoumání napsaných článků o Mezinárodním dni žen. V práci budu dále využívat především českou odbornou literaturu, pomocí které popíšu historický kontext doby. Téma československé žurnalistiky po nástupu komunistů je dobře zpracované, a zdrojů se dá najít velké množství.² Oproti tomu téma Mezinárodního dne žen je nedostatečně pokryto v české literatuře,³ a proto budu při jeho historickém vymezení mimo vybranou českou literaturu pracovat také s informacemi z diplomových a disertačních prací. Rovněž využiji anglické odborné texty a články⁴, které se zabývají otázkou Mezinárodního dne žen pro doplnění informací.

² Budu čerpat například z knih Bednařík, Jirák, Köpplová: Dějiny českých médií: od počátku do současnosti, Praha, 2011. Končelík, Orság, Večeřa: Dějiny českých médií 20. století, Praha, 2010. Jirák, Köpplová: Média a společnost, Praha, 2007. Křivánková, Vatrál: Dějiny československé žurnalistiky, Praha, 1989.

³ Tématem se zabývá například Alena Wágnerová se svou knihou Žena za socialismu, Praha, 2017 nebo Denisa Nečasová a její dvě přední publikace Nový socialistický člověk, Brno, 2018 a Buduj vlast – posílíš mír: Ženské hnutí v českých zemích 1945-1955, Brno, 2011, které v práci využiji.

⁴ Například využiji stránky United Nations a jejich pojednání o Mezinárodním dni žen a odborný článek autorky Temmy Kaplan: On the Socialist Origin of International Women's Day, 1985.

1 Mezinárodní den žen

Mezinárodní den žen je svátek slavený každoročně 8. března. Tento den oslavuje ženy z celého světa a od svých počátků v 19. století je založen na principu rovnosti práv. Dnes je svátek spojován především se socialistickým režimem, který v Československu trval od roku 1948 do roku 1989. Mezinárodní den žen byl pro tehdejší komunistickou vládu jeden z nejvýznamnějších svátků, na kterém demonstrovali svou moc. V průběhu let se význam a hlavní témata svátku měnily s ohledem na konkrétní mezinárodní situaci.

Od svých prvopočátků bylo hlavním tématem žen ve společnosti především pracovní podmínky a volební právo. První světová válka do popředí přinesla téma násilí a nejčastěji se ozývalo volání po míru. Po druhé světové válce se hlavním tématem stalo vyjadřování podpory Sovětskému svazu a odpor právě vůči válce, což trvalo po celou dobu komunistické vlády v Československu. (Scholze, 2001, s. 169)

1.1 Historie svátku a jeho význam

Počátky Mezinárodního dne žen sahají až do roku 1857, kdy dělnice z textilních továren vyšly do ulic New Yorku, aby bojovaly za svá práva. Jejich hlavním cílem bylo vymezení se proti nízkým mzdám, ale také boj proti dvanáctihodinové pracovní době a celkovým špatným pracovním podmínkám. Protest vyústil v brutální potlačení ze strany policie, ale zažehl plamen v otázce rovnosti žen ve společnosti. (Kaplan, 1985, s. 163)

Pro pochopení historie uvedení tohoto svátku na mezinárodní půdu je třeba zmínit také rok 1889. 14. července tohoto roku se v Paříži sešli socialisté, mimo jiné také Klára Zetkinová, a založili takzvanou Druhou Internacionálu, organizaci sdružující socialistické a dělnické strany, a přijali požadavek osmihodinové pracovní doby. Kromě toho došlo také k omezení práce dětí a zlepšení pracovních podmínek žen, za což především bojovala zmíněná Klára Zetkinová. Klára Zetkinová je neodmyslitelně spjata s historií Mezinárodního dne žen. Její politické kroky, které v průběhu let učinila z ní učinily jednu z nejvýznamnějších bojovnic za ženská práva v historii dvacátého století. Působila jako socialistická politička v Německu, učitelka a novinářka v ženských novinách s názvem Gleichheit.⁵ Jejím hlavním cílem bylo seznámit levicově orientované politiky s podmínkami dělnic. (Kaplan, 1985, s. 164-165)

Druhý významný protest odkazující na ženská práva se konal 8. března 1908, opět ve městě New York. Hlavním cílem protestu bylo udělení volebního práva ženám, úplné

⁵ česky „Rovnost“

ukončení dětské práce a lepší pracovní podmínky pro ženy. Symbolem této demonstrace se stal chléb a růže. Chléb představující ekonomické jistoty a růže symbolizující lepší kvalitu života (Svoboda, 2011). Uspořádaná demonstrace měla silný ohlas a Spojené státy americké pak v roce 1909 oficiálně vyhlásily Mezinárodní den žen na poslední únorovou neděli, ale pouze na národní úrovni (Kaplan, 1985, s. 166). Charlotte Perkins Gilman, americká feministka a spisovatelka, významně se podílejí na tehdejší debatě o postavení ženy ve společnosti a zmiňovaných událostech (Cui, 2020), tehdy prohlásila: *„Je pravda, že povinnost ženy se soustřeďuje na její domov a mateřství, ale domov by měl znamenat celou zemi a neměl by být omezen na tři nebo čtyři místnosti, město nebo stát.“* Rok 1908 je dnes tradičně vnímán jako nejvýznamnější protest, ke kterému se Mezinárodní den žen odkazuje (Kaplan, 1985, s. 166).

O rok později v roce 1910 se v Kodani konala v pořadí druhá Mezinárodní ženská konference. Zde přednesla Klára Zetkinová návrh, aby byl zaveden Mezinárodní den žen také v Evropě jako připomínka požadavků žen na jejich práva. Jeho první připomenutí proběhlo 19. března 1911. Pevné datum svátku bylo ustanoveno až po první světové válce, a to na 8. března (Koláčková, 2015, s. 19). V roce 1917 se na pozadí první světové války k protestům připojily i ženy Ruského impéria. Následkem těchto protestů prozatímní vláda udělila ženám volební právo.⁶ Ještě v roce 1975 byl svátek oficiálně přijat Organizací spojených národů a od té doby se slaví celosvětově (Koláčková, 2015, s. 19). Oslavy MDŽ v Evropě byly součástí zejména levicově orientované politiky, později přímo spjaty s komunistickou ideologií. (Scholze, 2001, s. 169)

V Československu si komunistická vláda svátek vyobrazila do vlastní podoby, která sloužila jako podpora režimu. České ženské hnutí se historicky rozlišovalo na základě společenských vrstev. Hlavním cílem žen v nižších vrstvách bylo stát se součástí sociálního hnutí a dělnických požadavků, kdežto ženy střední třídy toužily emancipaci využít v sebeuplatnění a pro své intelektuální ambice. (Uhrová, 2004, s. 213)

1.2 Tradice svátku

Nejvýznamnější symbolem Mezinárodního dne žen je květina. V socialistickém Československu se jednalo o červený karafiát, který tradičně dostávaly všechny pracující ženy. Přípravy na oslavy spojené s 8. březnem trvaly několik týdnů a téměř vždy byly v rukou Československého svazu žen, patřící pod KSČ. (Šťastná, 2022) Československému svazu žen

⁶ Un.org: International Women's Day. [online]. [cit. 2023-03-28] Dostupné z: <https://www.un.org/en/observances/womens-day/background>

předcházela Rada žen, která byla založena komunistickou vládou po únorovém převratu roku 1948. Československý svaz žen pak z předešlé organizace vznikl v roce 1950. (Nečasová, 2011, s. 214-215) Jeho hlavní funkcí bylo podle slov prezidenta Klementa Gottwalda „*získat československé ženy pro boj za mír a vychovávat je k účasti na výstavbě socialismu a k účasti na veřejném životě.*“ (Nečasová, 2011, s. 221) Komunistická vláda tak chtěla dohlížet na organizace žen a formovat je k obrazu svému. V Radě, a následně také ve svazu žen zasedaly především věrné a ukázněné členky strany, což pomohlo komunistické straně prosazovat svou vůli mnohem efektivněji. (Nečasová, 2011, s. 161) V mnoha podnicích oslavy znamenaly především záminku k alkoholu a bujarým oslavám. (Šťastná, 2022)

Tradiční událostí byla také návštěva prezidenta na Pražském hradě. Každý rok bylo vybráno kolem sta žen, které si dojely na hrad vyslechnout tradiční projev prezidenta republiky a předsedkyně Československého svazu žen o důležitosti žen ve společnosti. Nejednalo se o náhodně vybrané ženy, ačkoliv se výběr prezentoval jako běžně zasloužilé pracovnice. Šlo o zástupkyně pracujících žen, pečlivě vybraných Československým svazem žen. Oslavy Mezinárodního dne žen mimo jiné sloužily jako záminka navýšení pracovního výkonu, přičemž nadpracované hodiny nebyly často proplacené. Ženy tak „svůj den“ oslavovaly prací. (Nečasová, 2011, s. 242-243) Komunisté využívali této příležitosti k připomenutí občanům, v jakém blahobytu ženy žijí, v kontrastu například se ženami ve Spojených státech americkým a jiných západních zemích, kde je vykořisťuje kapitalismus. Událost se pak hojně komentovala a oslavovala v tisku jako úžasný projev laskavosti československého prezidenta vůči našim ženám a vděku komunistické vládě.⁷

1.3 Žena za socialismu

Role ženy v socialistické společnosti se výrazně lišila od role ženy v západních státech s demokratickým smýšlením. Marxisté nevycházeli ani tak z přirozeného práva žen na emancipaci, ale ze společenského, a především ekonomického hlediska. (Wagnerová, 2017, s. 23) Cílem bylo do jisté míry osvobodit ženy od tradičních vazeb centralizovaných především v rodině, odstranit kapitalistické vztahy obou pohlaví zapojením žen do pracovního procesu a dosáhnout tak rovnoprávnosti. (Nečasová, 2018, s. 128)

Touha po společenských změnách se mezi lidmi projevovala už po druhé světové válce. Složitá situace v Československu po konci druhé světové války se vyznačovala touhou po stabilizaci. Tu obyvatelé nacházeli v myšlenkách sociálních odborníků a politiků, kteří

⁷ Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 1

chtěli situaci řešit posílením úlohy státu k zajištění potřeb jednotlivců. (Nečasová, 2011, s. 74) Když se ukázala mocenská převaha komunistů ve volbách v roce 1946, strana KSČ se otázku ženství rozhodla realizovat podle marxistického modelu. Košický vládní program, sepsán v roce 1945, se mimo jiné zaměřil i na otázku postavení žen. V programu byl formulován cíl zrovnoprávnění žen a mužů v politické, kulturní i hospodářské sféře. Stejně rovnoprávnosti nabyly ženy oficiálně v nové ústavě z 9. května 1948 po nástupu Komunistické strany k moci. (Wagnerová, 2017, s. 28-29) Ženská otázka je tak podle ideologie marxismu-leninismu neoddělitelnou součástí dělnické otázky a rovnost pohlaví je v socialistickém zřízení vykládána jako rovnost mužů a žen ve výrobě. (Bilšajová, 1960, s. 117) Tehdejší specifická situace v Československu měla jeden důležitý aspekt, a to situaci na pracovním trhu, která byla ovlivněna ekonomickou krizí po druhé světové válce. Vedle venkovského obyvatelstva tvořily ženy důležitý rezervoár pracovní síly. O dost větší zapojení žen do pracovního procesu tudíž nebylo jen potvrzením teorie, ale také nutností v otázce dalšího ekonomického vývoje země. (Wagnerová, 2017, s. 30-31)

Otázka, zda socialistický režim skutečně poskytoval ženám prostředí, kde by mohly uplatnit svá práva, nebo je jen využil ke svým prostředkům pod nálepkou emancipace je jasná. Podle následujícího vývoje ženské otázky nejen v Československu, ale ve většině států socialistického bloku, se odborníci přiklání k možnosti druhé (Černá, 2006). Ženy v Československu zastávaly většinou hůře placené pozice a uplatňovaly se především v oborech, které nevyžadovaly odbornost. (Penn, Massino, 2009, s. 3)

Z vymezení postavení ženy ve společnosti vychází také popis Mezinárodního dne žen. Historička a odbornice na historii komunismu Marie Černá ve své práci *Women under socialism: what degree of emancipation?*, upozorňuje: „*Je třeba poznamenat, že komunistická povaha této emancipace – jinými slovy regulace shora, identifikující povahu problému jako přístup žen na trh práce a redukující problém pouze na tento aspekt – působila jako brzda spontánního rozvoje feministického hnutí a jakékoli veřejné debaty o složitějších otázkách týkajících se vztahů mezi pohlavími.*“ (Černá, 2006, s. 6)

Houževnatost, pracovitost, vysoká kvalifikace, vzdělanost, politická a občanská uvědomělost, aktivní životní postoj, zodpovědnost a optimismus, to byly základní charakteristiky ženy v socialistické společnosti, jak je popsalo Rudé právo.⁸

⁸ Rudé právo, roč. 58, číslo 57. 8. března 1978. s. 1

1.3.1 Obrazy socialistické ženy

Ženy byly během socialismu jak v médiích, tak v celé společnosti prezentovány na různých úrovních, které často působily v rozporu. Na jedné straně se vytvářely obrazy matek a hospodyň, na straně druhé obrazy pracujících žen a politicky angažovaných občanek. Denisa Nečasová tento fenomén popisuje jako „*stálou konfrontaci jedince s konstrukty maskulinity a feminity v rodinách i v zaměstnání.*“ (Nečasová, 2018, s. 127)

Jedna z nejvýraznějších úrovní byla úroveň ženy jako pracovnice. Ta se v rámci ideologie marxismu-leninismu stala nejdůležitějším symbolem pounorové doby. Ženy se měly plně zapojit do pracovního procesu a mnohdy také obsadit pozice určené pro muže. Tento nový systém se prezentoval jako významný projev rovnosti, ale neplatil na obě pohlaví, jelikož muži neobsazovali pracovní pozice tradičně určené ženám. (Nečasová, 2018, s. 143-144) V neposlední řadě stál obraz ženy hospodyně prolínající se s rolí matky. (Nečasová, 2018, s. 153)

K tomu se váže další role ženy jako angažované občanky. V socialistické společnosti byla žena správnou ženou, pokud projevovala aktivní zájem o veřejné záležitosti a angažovala se do veřejného života. Nejčastěji byl ale tento narativ konstruován jako budoucí vize a cíl, o který by se ženy měly nepřetržitě snažit. (Nečasová, 2018, s. 133) Časté označení, které se pro ženy za socialismu používalo bylo „*bojovnice za mír.*“ Vztah ženy k míru byl pro socialistický režim základním vztahem, který ženy ztělesňovaly, a který komunisté využívali pro výklad studenoválečné mezinárodní situace. (Nečasová, 2018, s. 135) Prezident Klement Gottwald na Pražském hradě toto spojení *ženy a míru* používal ve svém projevu několikrát: „*Naše ženy mají jistě velkou zásluhu o rozmach mírového hnutí. Zejména pracovní úspěchy našich žen.*“⁹ Socialisté viděli celou historii žen jako historii vykořisťování, jak jich, tak jejich dětí a teprve v dobách vlády komunistů se jim podařilo dosáhnout mírového a materiálně zabezpečeného státu. (Tamtéž) Všechny tyto obrazy se pravidelně vyskytují v zobrazení žen během oslav Mezinárodního dne žen.

⁹ Rudé právo, roč. 32, číslo 58, 8. března 1952. s.1

2 Rudé právo

Rudé právo bylo denně vycházející periodikum, které fungovalo jako hlavní komunikační médium a propagandistický nástroj vlády Komunistické strany Československa s občany podle vzoru v Sovětském svazu. Poté, co se komunisté dostali k moci v únoru roku 1948 se Rudé právo stalo hlavním listem v zemi a bylo jako téměř jediné československé periodikum distribuováno celosvětově. (Bednařík, Jirák & Köpplová, 2011, s. 259) Jakožto hlavní periodikum mělo monopol na novinovém trhu a stejně jako všechna další povolená média bylo zahaleno cenzurními opatřeními. Jeho hlavním cílem bylo vytvářet souhlasný mediální obraz vlády KSČ a ovládnout tak veřejné mínění (Bednařík, Jirák & Köpplová, 2011, s. 256). Šéfredaktor deníku zasedal v předsednictvu ÚV KSČ a mohl tak bezprostředně zprostředkovávat stranický náhled na stránkách Rudého práva (Končelík & Trampota, 2006, s. 9). V rozhodujících dnech během únorového převratu vycházelo až pětkrát denně. (Douděra, 1980, s. 22) První výtisk Rudého práva vyšel v září roku 1920, poslední v roce 1995. Následně deník pokračoval pod názvem Právo. Povinně byl odebírán na pracovištích, aby se dostal k co nejširšímu publiku. (Douděra, 1980, s. 165).

Situace nejen v Československu, ale i ve světě se podepsala na stránkách Rudého práva. Dominantním tématem ve světě na konci čtyřicátých a začátku padesátých let byla začínající Studená válka – mocenské spory mezi západem a východem. V rámci pomyslného rozdělení světa železnou oponou se Československo po nástupu KSČ definitivně přiklonilo k východnímu socialistickému bloku vedeným Sovětským svazem. (Röhrich, 2008, s. 75-76) Rudé právo prezentovalo socialistický boj v přímém přenosu. Své slovo v deníku dostávali přední straničtí činitelé, mistři ve svém oboru, a především pracující, kteří právě svou prací naplňovali cíle socialistické ideologie. Slovy komunistů hrdinové socialistické práce (Douděra, 1980, s. 170-179). Z řad autorů příspěvků se čtenáři mohli setkat se jmény jako Ivan Olbracht, Emil František Burian, František Šrámek, s ilustracemi od Josefa Lady či Antonína Pelce, z žen například Marie Pujmanová. Na Rudé právo bylo v průběhu let kladena přísná měřítko, jelikož představovalo vzor ostatním periodikům. I přesto se jeho redakce potýkala s řadou nedostatků ve zpravodajství. Redaktoři měli za úkol vysvětlovat mezinárodní politickou situaci, seznamovat čtenáře s cíli mírové politiky a také představovat život v Sovětském svazu. Rezervy ale redaktoři měli ve zpracování zahraničního zpravodajství. (Křivánková & Vatrál, 1989, s. 113-114)

V letech 1948 až 1950 působil jako šéfredaktor Rudého práva Vilém Nový. Následně zastával post odpovědného redaktora Vladimír Koucký. V roce 1958 ho vystřídal Oldřich Švestka. Od roku 1969 až 1975 to byl Miroslav Moc.¹⁰

2.1 Propaganda v Rudém právu

Komunistická strana, respektive Rudé právo využívalo politickou propagandu naprosto běžně. Hlavním ukazatelem této skutečnosti je patrná fragmentace společnosti na dvě části, socialistickou a kapitalistickou. První je ta „dobrá“ část společnosti, která se charakterizuje jako pracovitá a je ztělesněním oddanosti komunistickému režimu. Tato část společnosti je v Rudém právu běžně označována první osobou množného čísla – *my*. Druhá, špatná část společnosti, se vyznačuje svou kapitalistickou zkažeností, jež rozvrací společnost a je líná. Pro tu novináři Rudého práva používají označení – *oni* (Röhlich, 2008, s. 76-77).

Hlavním vzorem fungování v tehdejší československé společnosti byl Sovětský svaz v čele s Josifem Stalinem.¹¹ Sovětský svaz byl symbolem všeho, čeho chtěly socialistické republiky dosáhnout. Západ se podle Rudého práva hnal jen za válkou a permanentně se na ní připravoval. Socialistické státy, v čele se Sovětským svazem, naproti tomu bojovali za udržení míru, mnohdy všemi dostupnými prostředky. Definice míru, na základě marxistického pojetí, ale neznamena absence konfliktů, ale odlišný druh boje – boj za komunismus (Macura, 1992, s. 19-21).

Mezinárodní den žen byl stejně jako ostatní témata v Rudém právu zásadně ovlivněn touto politickou propagandou a nejčastěji spojován především se zmiňovaným pojmem mír. Největším přínosem svátku žen pro komunistickou vládu byla ta skutečnost, že neměl příliš hlubokou ideovou tradici. Komunisté tak mohli svátku vtisknout svou vlastní podobu oslav i významu, aby každoročně podpořili myšlenky socialistického režimu. Lze tak říct, že Mezinárodní den žen sloužil jako nástroj propagandy komunisté vlády (Šťastná, 2022).

¹⁰ In Rudé právo, 1948, 1951, 1958, 1969.

¹¹ Od roku 1953 v čele s Nikitou Chruščovem.

3 Přelom 40. / 50. let

Přelom 40. a 50. let bude prvním zkoumaným obdobím pro tuto práci. Jedná se o období v historii Československa, kdy se k moci dostává Komunistická strana Československa (KSČ) a kompletně mění politické a společenské poměry v zemi. Roky 1948 až 1953 představují v dějinách Československa takzvané revoluční období. Počínaje únorovým převratem v roce 1948, konče úmrtím Josifa Stalina v roce 1953.

3.1 Únorový převrat roku 1948

Pro tuto práci bude stěžejní rok 1948, tedy rok, kdy se do čela státu dostává Komunistická strana Československa (KSČ). Vítězové tohoto převratu o únoru hovořili jako o „*slavném vítězství pracujícího lidu*“ (Balík, 2008, s. 97). Politický převrat, který byl dovršen 25. února 1948 znamenal zásadní změnu ve všech oblastech života společnosti – změna politického systému, obnova tvrdé cenzury, umlčení nepohodlných hlasů skrze různé politické procesy (Schelle, 2018, s. 5-6).

Uchopení moci komunisty bylo výsledkem vládní krize, ke které Československo směřovalo několik měsíců. Již po osvobození země po druhé světové válce se ukázalo, že komunistická strana sílí a lidé hledají někoho, kdo by učinil změny v poválečné zemi (Kaplan, 2018, s. 9). V květnu roku 1946 se konaly parlamentní volby, které odhalily budoucí podobu politiky v Československu. Důležitým faktorem politického rozložení sil v té době byla Národní fronta.¹² Národní frontu v českých zemích tvořila Komunistická strana Československa (KSČ) v čele s Klementem Gottwaldem, Československá sociální demokracie (ČSSD), Československá strana národně socialistická (ČSNS) a Československá strana lidová (ČSL) (Měchýř, 1991, s. 41). V Parlamentních volbách roku 1946 čeští občané většinou podpořili komunisty, a slovenská část obyvatel naopak svůj hlas hodila především demokratům. Společnost tak byla velmi polarizovaná a Národní fronta řešila vnitřní rozpory (Machala, 2013, s. 42).

Československo se stále více přiklánělo k socialistickému bloku v čele se Sovětským svazem. V roce 1947 svůj postoj upevnilo odmítnutím Marshallova plánu.¹³ Definitivním podnětem k „vítěznému únoru“ byla demise ministrů nekomunistických stran, kterou prezident Beneš oficiálně přijal 25. února 1948. (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 124-125).

¹² Jednalo se o sdružení politických stran, z nějž byly po druhé světové válce vyloučeny především pravicové strany.

¹³ Masivní hospodářská pomoc Spojených států amerických po druhé světové válce na obnovení poškozených států.

Vládní ministři kritizovali zneužívání policejní bezpečnosti komunistickou stranou a žádali patřičné kroky odpovědnosti (Kaplan, 2018, s. 9). Zasedání vlády však nikam nevedly a ministři Národně socialistické strany, slovenské Demokratické strany a Lidové strany se rozhodli podat demisi. Beneš demisi přijal s vidinou hrozby občanských nepokojů a Komunistická strana Československa se definitivně chopila moci (Kaplan, 2018, s. 200-201).

Změna ve vládě se v zásadě uskutečnila bez protestů v médiích, které postupně měnily svou podobu k obrazu nové ideologie země. Ještě před únorovými událostmi se předsednictvo KSČ intenzivně snažilo o to, aby se takzvané škodlivé psaní některých médií stalo předmětem jednání Národní fronty. (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 125) Oficiálně však byla kontrola tisku v pravomoci jednotlivých politických stran až do roku 1948. Změny započaly sepsáním nové ústavy a potvrdily je volby 30. května 1948. KSČ pohltila v podstatě všechny dosavadní politické strany včetně Sociálně demokratické strany. S tou se v podstatě sloučila na principech marxismu-leninismu. Jediné dvě nekomunistické strany, Československá strana lidová a Československá strana socialistická, byly zcela závislé na rozhodnutích vedoucí KSČ, a tudíž neměly skoro žádnou moc, kterou by mohly komunisty regulovat (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 132).

V roce 1949 se konal IX. Sjezd KSČ, na kterém byl diskutován způsob, jak dále vést výstavbu socialismu. Následný vývoj se opíral zejména o šest bodů tohoto sjezdu: *„kolektivizace zemědělství, likvidace maloburžoazie, utváření společenských stavů na základě zosťování třídního boje, upevňování mocenské autority státu a jeho orgánů, výchova nové, režimu oddané inteligence, důsledné uplatňování, vedoucí úlohy komunistické strany.“* (Schelle, 2018, s. 7)

Nastala také změna ve funkci prezidenta. Už v roce 1948 Edvard Beneš z pozice prezidenta abdikoval a do čela se dostal Klement Gottwald. Od té doby mluvíme o vládě silných prezidentů, tedy prezidentů s výrazně posílenými pravomocemi. (Bednařík, Jirák, Köpplová & 2011, s. 248)

Názory na to, jaká byla situace v Československu před touto zásadní událostí, a které možné okolnosti k ní vedly, se různí. V Československu byl demokratický charakter společnosti před únorovým převratem poněkud problematický. Výkonný ředitel Centra pro studium demokracie a kultury Stanislav Balík upozorňuje, že *„omezená pluralita, neexistence opozice a výrazná mobilizace společnosti, to vše pak má jeden výstižný pojem: pretotalitní společnost.“* (Balík, 2008, s. 97)

Plné podřízení Sovětskému svazu po únorovém převratu si i přesto vyžádalo protesty především ze strany intelektuálů. Být vazalem Moskvy znamenalo kompletně podřídit svou

zahraniční i domácí politiku Sovětskému svazu, což šlo ruku v ruce s funkcí a činností médií. Historik a odborník na střední a východní Evropu Timothy Snyder, ve své knize *Stalin a Evropa* zdůrazňuje vliv a dopad druhé světové války: „*I přes nedostatečnou širokou veřejnou podporu komunistických stran ve východní Evropě, přispěly společenské otřesy vyvolané válkou, které trvaly i po jejím ukončení, k vzestupu a konsolidaci komunistických sil podporovaných Sověty.*“ (Snyder & Brendon, 2019, s. 271) Faktem ovšem zůstává, že změna režimu v Československu ovlivnila zásadním způsobem potenciálně budované demokratické hodnoty společnosti. (Tamtéž)

3.1.1 Nový model veřejné komunikace

Komunistická strana se spolu s mocí chopila celkového řízení a kontroly médií, což bylo nezbytné k udržení získané moci. Hlavním cílem komunistů bylo získání přízně lidu a odstranění protivládních opozičních hlasů, které by v občanech vyvolávaly pochybnosti. To sebou neslo několik zásadních změn. Tou nejhlavnější byla kompletní přestavba modelu veřejné komunikace. (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 137). Nová vláda tento model sestavila podle vzoru ze Sovětského svazu, kde tisk fungoval jako kolektivní organizátor a propagátor. (Bednařík, Jirák & Köpplová, 2011, s. 256) Hlavním účelem přestavby bylo ochránit občany od „škodlivých“ prozápadních informací. Skrze média předkládali občanům vlastní agendu, která korespondovala s ideologií komunismu. Od února roku 1948 přijalo ministerstvo vnitra KSČ několik výnosů a nařízení a právně tak stvrdily nový model. (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 137)

Od roku 1948 zavládla naplno cenzura, a kromě přísné kontroly existujících periodik, vládnoucí strana několik set nepohodlných listů přímo zrušila. Nová komunistická vláda také disponovala právem rozdělovat nedostatkový papír distributorům a dohlížela tak na omezení opozičních hlasů. (Bednařík, Jirák & Köpplová, 2011, s. 259)

Na fungování mediální kontroly dohlíželo dále několik institucí, ale hlavním článkem bylo ministerstvo informací. V jejím čele stál Václav Kopecký, a stal se tak ústřední postavou poválečného mediálního systému v Československu. Média už nebyla zárukou svobody slova, ale sloužila pro prosazování zájmů jediné politické strany. Stejně tak novináři měli podle leninského vzoru teorie žurnalistiky vychovávat národ a být aktivními činiteli veřejného života. (Bednařík, Jirák & Köpplová, 2011, s. 253-254) Jedna ze silných změn byla nová povinnost předložit ke schválení výtisk každého listu správnímu úřadu, minimálně dvacet čtyři hodin před distribucí. (Tomášek, Kaplan, 1994, s. 50-51)

S rokem 1948 přišla také zásadní změna v roli novinářské profese. Jednak bylo pro výkon novinářské činnosti podmínkou být členem Svazu československých novinářů, ale také se změnila hlavní podstata novinářské praxe. Cílem redaktora nebylo objektivně informovat občany, ale vykládat socialistickou interpretaci politických událostí. (Končelík, Večeřa & Orság, 2010, s. 167-168)

V roce 1950 bylo oficiálně ustanoveno, že hlavní funkcí médií je výchova k socialismu a o tři roky později v roce 1953 vznikla Hlavní správa tiskového dohledu, která představovala hlavní cenzurní orgán. (Tomášek, Kaplan, 1994, s. 13-16) Správní orgán řídil ÚV KSČ a svými cenzurními opatřeními zasahoval nejen do chodu a funkce médií, ale také do knižních publikací, divadelních programů, výstav, plakátů a jiných informačních a vzdělávacích listů. Hlavní správa tiskového dohledu fungovala na principu předběžné cenzury. (Bednařík, Jiráček & Köpplová, 2011, s. 257-258)

3.2 Úmrtí Josifa Stalina 1953

Rok 1953 znamenal konec jedné éry komunistického režimu. Ve věku 73 let umírá Josif Stalin, který ve funkci prvního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu stál třicet let. Jeho smrt znamenala přelomovou událost v sovětském zájmovém bloku. Politika, která existovala po téměř celou druhou polovinu 20. století a byla charakterizována rozdělením Evropy na sféry východu a západu, započala po konci druhé světové války a Stalin byl její významnou osobností jakožto představitel socialistického tábora. (Snyder & Brendon, 2019, s. 271)

Období mezi lety 1948 až 1953, tedy od doby nástupu komunistů k moci do úmrtí Stalina, se v Československu nazývalo *revolučním obdobím*. S revolucí spojené nadšení komunistů ze společenských změn opadlo právě se smrtí jejího hlavního představitele. K Stalinově smrti došlo 5. března roku 1953 a o několik dní později zemřel také prezident Československa Klement Gottwald. Československý komunistický režim se tak vypořádával hned se dvěma zásadními změnami. Pro následné období, mezi lety 1953 až 1955, se mezi historiky vžil termín „*období táni*“. (Rychlík, 2020, s. 132) V Sovětském svazu započalo období krize, kdy Stalinská politika nedosahovala možností Sovětského svazu a jeho satelitů. Současně také Československo zaznamenalo ostrou změnu ve vnitřní politice, když se projevila ideologická nevěrohodnost ze strany občanů. (Rataj, 2010, s. 137) Přestože režim setrval u marxisticko-leninské politiky, v Sovětském svazu započal proces odsouzení kultu osobnosti Stalina, což otřáslo základy sovětské politiky a utvořilo prostor myšlenkovému rozmachu také v Československu. (Rataj, 2010, s. 158)

S rokem 1953 byla zavedena již zmíněná Hlavní správa tiskového dohledu, která utužila cenzurní opatření. Správa dohlížela na veškerou mediální publikaci, která bez schválení nesměla vyjít. (Tomášek, Kaplan, 1994, s. 16)

Pro tuto práci bude důležitý fakt, že ke Stalinově smrti došlo tři dny před oslavami Mezinárodního dne žen, což zásadním způsobem ovlivnilo mediální pokrytí svátku toho roku a následný důraz na propagandistický aspekt svátku v následujících letech.

4 Přelom 50. a 60. let

Přelom 50. a 60. let bude druhé zkoumané období v této práci. Padesátá léta v Československu znamenají změnu v čele republiky, kdy se na post prezidenta dostává Antonín Novotný. V následujících letech se postupně začínají měnit poměry v zemi a revoluční myšlenky režimu jsou nahrazeny postupným uvolňováním poměrů, které vrcholí Pražským jarem.

4.1 Rok 1958 jako první rok Antonína Novotného ve funkci prezidenta republiky

Antonín Novotný se stal v pořadí třetím komunistickým prezidentem 19. listopadu 1957. Stalo se tak po smrti prezidenta Antonína Zápotockého. Do té doby zastával funkci prvního tajemníka strany KSČ. Novotný přitom nebyl první volbou na funkci prezidenta. Rozhodnutí padlo v Moskvě a postaral se o něj sám Nikita Chruščov, tehdejší nejvyšší představitel Sovětského svazu, který osobně Novotného doporučil. Stalo se tak na oslavách čtyřicátého výročí Říjnové revoluce v Kremlu. Předpokládalo se, že první volbou bude Viliam Široký, slovenský komunistický politik, který zastával funkci předsedy vlády, protože tak se postupovalo při volbě Antonína Zápotockého. (Kaplan, 2011, s. 92-95)

Přízeň Chruščova si Novotný mimo jiné vysloužil svým postojem k tvrdému potlačení Maďarské revoluce sovětskými vojsky v roce 1956: „*Naše zbraně v rukou dělníků oddaných myšlenkám komunismu zahnalý pokusy rozšířit kontrarevoluci k našim hranicím,*“ napsal ve svých pamětech, zpracovaných Rudolfem Černým, Antonín Novotný. (Černý, 2008) Chruščov tento prosovětský postoj chválil slovy: „*Vyřídte československému lidu, soudruhu Novotný, že mu nikdy nezapomeneme jeho postoj v době této krize.*“ (Tamtéž)

Antonín Novotný byl silně podporován Moskvou, a to především proto, že dodržoval linie prosovětské politiky a jeho cílem bylo dovršení myšlenek socialismu v Československu. Byl považován za věrného spojence Sovětského svazu, který ve střední Evropě nebude dělat problémy. Ve funkci se udržel do roku 1968, což se často setkávalo s podivem. Mezi intelektuály a historiky panuje názor, že Novotný nebyl příliš schopný a neměl předpoklady zasednout v tak vysoké stranické funkci a udržet se v ní jedenáct let. (Kaplan, 2011, s. 9)

V rámci procesu dovršení prosovětské politiky bylo v roce 1960 Československo, na základě nové ústavy přejmenováno na Československou socialistickou republiku (ČSSR). Kromě neměnného prohlášení o rovnoprávném postavení žen a mužů v rodině, v práci i ve společnosti a právo žen na úpravu pracovních podmínek při těhotenství a mateřství, se nová

ústava v článku 27 zabývá „rozvojem zařízení a služeb umožňující ženám využít všech schopností k účasti na životě společnosti.“¹⁴

Důležitým faktorem období vlády Novotného byla sice malá, ale postupná liberalizace poměrů (Kaplan, 2011, s. 146), což se odrazilo i v roli tisku a cenzury. Konec padesátých a začátek šedesátých let se nesl v duchu uvolnění politických poměrů, které vyvrcholily v Pražské jaro. (Bednařík, Jiráček & Köpplová, 2011, s. 289) To mělo mimo jiné za důsledek rozvoj a zvýšení počtu časopisů a dalších periodik. V roce 1967 jich vycházelo o sto více, než v roce 1959. Začaly také vycházet periodika, která by ještě na začátku padesátých let byla přísně zakázána. Lidé získávali přístup k širšímu záběru v médiích, což se vymykalo tradičnímu leninskému pojetí tištěných periodik. (Bednařík, Jiráček & Köpplová, 2011, s. 295) Změny se odrazily také v kinematografii, literatuře či rozhlasu a televizi. Další významným pokrokem bylo zrušení povinného členství ve Svazu československých novinářů na počátku šedesátých let. Hlavní správa tiskového dohledu na liberálnější obsah v médiích nedokázala včas a správně reagovat (Končelík, Orság & Večeřa, 2010, s. 184-187). Rudé právo zůstalo jako jedno z mála nekritické vůči KSČ, přesto se i v tomto deníku projevil známky změn ve společnosti (Končelík & Trampota, 2006, s. 10).

Straničtí politici Novotného často kritizovali za jeho nečinnost vůči pokračujícímu vývoji a uvolňování v průběhu jeho vlády. (Rychlík, 2020, s. 168) Novotný však vnímal kulturu jako nástroj stranické ideologie, který slouží stranickým občanům, ale nedokázal dohlédnout na důsledky tohoto drobného uvolňování, které měly být dovršeny velkou proměnou společnosti. (Kaplan, 2011, s. 142-143)

4.2 Šedesátá léta v Československu

Poměry v Československu v první polovině šedesátých let nejčastěji pramenily ze stále hlasitějších hlasů obyvatel, že komunistický režim nedostatečně reaguje na potřeby občanů a neplní své sliby. Československá republika se ocitla v ekonomickém propadu, lidé trpěli nedostatkem surovin a většina občanů už zaregistrovala rozdíl mezi hlášenými hesly a realitou každodenního života. (Vančura, 1990, s. 9)

Historik Jan Rychlík změnu poměrů nepřipisuje přímo Novotnému, ale zejména „reformně myslícím intelektuálům uvnitř KSČ.“ (Rychlík, 2020, s. 167-168) Reformní kroky, které Novotný a jeho vedení provádělo, byly odpovědí na krizi vyvolanou ekonomickým stavem země. Dalším důvodem změn bylo přenastavení priorit společenských vrstev. Od

¹⁴ Ústava Československé socialistické republiky. 100/1960 Sb. 1960. Hlava druhá, čl. 27.

padesátých let, kdy bylo prioritou naplnění revolučních myšlenek komunismu se společnost začíná orientovat na vytvoření určitého životního standardu, který jim zajistí materiální zabezpečení a jistoty, což dosavadní socialistický režim nenaplňoval. (Tamtéž)

Silným hlasem nespokojenosti se ve společnosti staly ženy. Hlásaná práva žen neodpovídala realitě a stávaly se spíše heslem a sloganem než projevem rovnosti. Historik a novinář Jiří Vančura ve své knize *Naděje a zklamání – Pražské jaro 1968* píše: *„Dávno už přestala působit slova o osvobození ženy v socialismu, projevy a bonboniéry o Mezinárodním dnu žen byly pouhou rutinní formalitou.“* (Vančura, 1990, s. 13) Ženy sice stejně jako muži byly zapojeny do pracovního procesu, ale samostatný příjem muže by neuživil rodinu. Vyzdvihované právo žen na stejnou finanční odměnu, jakou disponují muži, také neodpovídalo realitě. V průběhu let stoupala vzdělanost žen, ale ani to se výrazně neodrazilo v jejich uplatnění na vedoucích pozicích v pracovní sféře. (Tamtéž)

5 Přelom 60. a 70. let

Přelom 60. a 70. let je posledním zkoumaným obdobím, kdy se Československo nejvíce liberalizuje v rámci Pražského jara. Dochází k nejznatelnějšímu uvolňování poměrů v politice, společnosti i médiích a následnému tvrdému potlačení vpádem armád pěti zemí Varšavské smlouvy a procesu normalizace.

5.1 Pražské jaro a mediální liberalizace

Pražské jaro je termín pro období konce šedesátých let, které označuje proces politického a společenského uvolňování a pokus o reformu sovětského socialismu. Během roku 1967 se začaly ozývat další hlasy, zejména mladých intelektuálů a studentů kritizujících Antonína Novotného a současné komunistické vedení a dožadovali se reformem a uvolnění cenzury. (Pažout, 2004, s. 213)

Alexandr Dubček se stal ústřední postavou Pražského jara, když v roce 1968 od prezidenta Antonína Novotného převzal funkci prvního tajemníka ÚV KSČ. Slovenský politik zůstal věrný Sovětskému svazu, ale narozdíl od Novotného prosazoval reformovaný socialismus skrze ekonomické změny a nápravu společenských a politických škod od nástupů komunistické strany k moci. (Končelík, Večeřa & Orság, 2010, s. 181) Chruščovův následovník Leonid Brežněv odmítl upevňovat pozici Novotného a trval na tom, ať si československý prezident udělá pořádek sám. Novotný v lednu roku 1968 ze svého postu rezignoval. (Suri, 2006)

Dubček začal vize přetvářet v realitu, když inicioval vznik Akčního programu KSČ. Cílem programu byla liberalizace československého systému, jinými slovy dodat totalitnímu režimu lidskou tvář. Dubčekova vize byla učinit Komunistickou stranu v očích občanů opět populární tím, že odstraní nejvíce kritizované aspekty jejího působení. Československá společnost se měla více otevřít světu, vláda měla podporovat také svobodu tisku a shromažďování. Zásadním aspektem programu ale byla liberalizace práv jednotlivých občanů (Bednařík, Jiráček & Koplová, 2011, s. 286)

Dubček rovněž kladl důraz na význam tiskové svobody, takže uvolnění poměrů šlo ruku v ruce s mediální liberalizací. V červnu roku 1968 byla zrušena cenzura, což zásadním způsobem změnilo politický dialog ve společnosti. Jednalo se o největší systémovou změnu od nástupu komunistického režimu a v médiích po dvaceti letech vznikl prostor pro národní debatu, ve které se stále častěji objevovaly hlasy kritizující stranu KSČ. Vzrostl tak význam tisku, televize a rozhlasu, které začala referovat o všem, co doposud nemohla. Předsednictvo

ÚV KSČ oficiálně zrušilo cenzuru 4. března 1968, pouhé čtyři dny před oslavami Mezinárodního dne žen. O svátku se už tedy referovalo bez kontroly. (Hoppe, 2004, s. 11-12)

Časopis Literární listy, který referoval o společenských změnách očima spisovatelů a revolučních myslitelů a měl silný opoziční vliv na veřejné mínění, zveřejnil v červnu roku 1968 manifest Dva tisíce slov – jeden z nejdůležitějších dokumentů Pražského jara (Hoppe, 2004, s. 14). Text formuloval spisovatel Ludvík Vaculík, jejími dalšími autory byl Otto Wichterle, Jan Brod, Otakar Poupá, Miroslav Holub a Bohumil Sekla (Končelík, 2008, s. 491-492). „*Okresní a místní tisk, který většinou zdegeneroval na úřední troubu, proměňujme v tribunu všech kladných politických sil, žádejme ustavení redakčních rad ze zástupců Národní fronty nebo zakládejme jiné noviny. Ustavujme výbory na obranu svobody slova,*“ stojí v dokumentu. (Končelík, 2008, s. 527) Manifest podepsalo tisíce lidí, mezi nimi i stovky osobností z uměleckých kruhů, a pomohl tak přenést myšlenky a hlavní poselství reformem mezi obyčejné občany. (Tamtéž)

5.1.1 Vpád vojsk Varšavské smlouvy

Sovětský svaz vnímal stále uvolněnější politickou situaci v Československu jako potenciální ohrožení svého postavení a nechtěl dopustit plný přechod Československa k demokratickým principům. Proto v noci z 20. na 21. srpna 1968 vojska Varšavské smlouvy překročila hranice Československa. Akce byla označena jako invaze a mezinárodně odsouzená, ale vojska v Československu zůstala až do roku 1991. Byl přijat takzvaný Moskevský protokol, který obsahoval věcná a personální opatření pro utužení poměrů v Československu a vojska postupně obsadila budovy rozhlasu, televize i redakcí. (Hoppe, 2004, s. 14-16)

5.2 Normalizace

Následná opatření přijatá československou vládou potlačila reformní hnutí a definitivně tak zastavila Pražské jaro a s ním spojené snahy o reformu sovětského modelu socialismu. Pro období po vpádu vojsk Varšavské smlouvy se tradičně používá termín *normalizace* označující proces konsolidace totalitního režimu a návrat k socialistickým poměrům podle vzoru Sovětského svazu. (Gímeš, Koudelka, 1996, s. 5-6) Sovětské vedení se tak stalo dominantním faktorem v otázkách vnitřních i zahraničních záležitostí československé politiky a otevřeně zasahovalo do vedení státu. (Otáhal, 1994, s. 11)

Přestože ministerský předseda ujišťoval novináře, že opatření zavedená následkem okupace nepovedou k opětovnému zavedení cenzury, opak byl realitou. Cenzura začala

postupně dopadat nejprve na rozhlasovou a televizní publicistiku a následně i na tištěná periodika. Národní shromáždění pod tlakem Sovětů přijalo zákony omezující svobodu tisku a československá média se tak vrátila zpět k poúnorovým poměrům roku z roku 1948 (Jechová, 1993, s. 106) Ve stejném roce došlo i k vytvoření Úřadu pro tisk a informace, který opět podřídil masově sdělovací prostředky kontrole KSČ. V roce 1969 pak došlo k další politické změně a Alexandr Dubček byl odstraněn z funkce a na jeho místo byl dosazen Gustav Husák. Toho následně Moskva využívala k uskutečnění svých cílů v rámci Československa. (Otáhal, 1994, s. 12-14)

6 Metodika

Výběr tří časových období sledovaných v deníku Rudé právo jakožto primární zdroj této práce je odvozen od hypotézy – Rudé právo bude v prvním sledovaném období v rámci mediálního obrazu MDŽ vytvářet obraz revoluční bojovnice za mír, v druhém období se zaměří na uvolněnější obraz ženy – matky a ve třetím sledovaném období bude kombinovat zmíněné dva mediální obrazy ve snaze o návrat revolučního charakteru MDŽ. Daná hypotéza je vytvořena na základě předpokladu, že v prvním sledovaném období bude Rudé právo klást největší důraz na revoluční podstatu Mezinárodního dne žen, pro co největší podporu nově ukotvené vlády. Oproti tomu v druhém sledovaném období bude mediální obraz MDŽ uvolněnější vzhledem k rostoucí liberalizaci ve společnosti a vyčerpání ideologických hesel a ve třetím sledovaném období po uvolnění v rámci Pražského jara a následné normalizaci poměrů dojde k původnímu tvrdému důrazu na ideologickou podstatu MDŽ se zaměřením na rodinný život. Hlavní výzkumnou otázkou je tedy, jakým způsobem referuje deník Rudé právo o Mezinárodním dni žen ve třech sledovaných obdobích.

Pro tuto práci bude použita historicko-srovnávací metoda, která nejlépe popíše odlišnosti a shody daného tématu při specifickém nazírání na danou problematiku. (Hroch, 2018, s. 18) Historické prameny jsou klíčovým zdrojem pramenů pro historicko-srovnávací metodu. K těmto pramenům řadíme právě i noviny, které jsou považovány za literární prameny publicistické. (Sedláková, 2014, s. 386)

V práci budu využívat přesné kopie Rudého práva, které jsou volně přístupné v digitalizované podobě v digitální knihovně Kramerius a na stránkách Ústavu pro českou literaturu. Výběr relevantních zdrojů se vymezuje časovým obdobím od roku 1948 do roku 1973 ve třech vybraných obdobích. Budu používat výtisky z 8. a 9. března, přičemž výjimku bude tvořit rok 1948 a rok 1970, kdy Rudé právo 8. března nevychází. Proto pro tyto roky budu čerpat také z výtisků ze 7. března.

V práci budu používat diachronní srovnávací metodu, která sleduje vývoj fenoménu v čase. Pro účely této práce si jako jednotku srovnávání stanovuji Rudé právo. Cíl užití historicko-srovnávací metody bude spočívat v definování podobností a rozdílů sledovaných článků o Mezinárodním dni žen v jednotlivých časových úsecích v rámci deníku Rudé právo. Předmětem srovnávání budou již zmíněné články o Mezinárodním dni žen ze dne 8. a 9. března.

Pro komparaci budou vybrány texty obsahující především klíčová slova Mezinárodní den žen, MDŽ, Den žen, svátek žen. Přičemž v potaz se budou brát i texty o ženách a matkách

napsané k příležitosti MDŽ, tudíž přímo patřící pod téma MDŽ. Pozornost bude zaměřena i na fotografie, patřící k vybraným článkům, které přímo představují dobové obrazy žen, a tudíž jsou nedílnou součástí práce. Kritériem popisu mediálního obrazu bude rovněž počet článků napsaných v jednotlivých obdobích.

7 Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1948-1953

7.1 Rok 1948

Rok 1948 je prvním rokem vlády KSČ v Československu, přičemž Mezinárodní den žen je slaven krátce po rozhodujícím únorovém převratu. Mediální pokrytí svátku se tak velmi liší od následných vydání. V roce 1948 nevychází Rudé právo 8. března, tudíž budu pro tento rok čerpat z vydání z následujícího dne.

9. března Rudé právo nabízí jeden článek k MDŽ na třetí straně vydání a nese název *Oslavy Mezinárodního dne žen ve světě*. Text je zaměřen na sovětské ženy jakožto hlavní vzor budovatelské práce pro československé ženy. „*Stalinská ústava zaručila ženám rovná práva ve všech oblastech sovětského života a ženy jich plně využívají.*“¹⁵ Deník dále vyjmenovává profese, ve kterých sovětské ženy dominují, mezi nimi například inženýrky, techničky, učitelky, profesorky, práce ve zdravotnictví nebo vědkyně. Vzor Sovětského svazu je častým tématem MDŽ v prvním sledovaném období, ale dále Rudé právo zmiňuje proběhlé protesty například bělehradských či japonských žen. „*V Paříži muži nesměli demonstrovat k Mezinárodnímu dni žen,*“ hlásí podtitulek tohoto článku. Tímto článkem mediální pokrytí MDŽ 9. března 1948 končí.

7.2 Rok 1949

Pouze jeden rok po únorovém převratu KSČ se ocitáme v době, kdy komunistická strana sice stála u moci, ale musela dělat vše pro to, aby se u ní udržela, upevnila své postavení a získala si co nejširší (i když nucenou) podporu. Primárním cílem strany tedy bylo představit čtenářům vlastní ideologický obraz MDŽ a poukázat na jeho hlavní význam a přínos pro socialistickou společnost. Snaze o důraz na tuto ideologii odpovídala také intenzita článků zejména z let 1949 až 1952. Počet napsaných článků byl v tomto období zcela dominantní (viz. Tabulka č. 1), což bylo signálem toho, že Rudé právo bezprostředně první roky po únorovém převratu, kladlo na Den žen silný ideologický důraz.

Oslavy z 8. března roku 1949 popisuje předsedkyně Československého svazu žen Anežka Hodinová-Spurná: „*Chceme letos, docela jinak a odlišným způsobem uspořádat naše projevy Mezinárodního dne žen. Dělnice v závodech ozdobí v tento den svá pracoviště květinami, praporky, ozdobí stroje údernic – nejlepších budovatelek.*“¹⁶

Následné články mají jeden společný motiv: při příležitosti MDŽ vytvořit a představit mediální obraz správné socialistické ženy – pracovnice. Tento obraz začíná už na propagační fotografii na úvodní straně, kde Zdeňka Semeráková, oblečená do pracovního úboru, plní svůj

¹⁵ Rudé právo, číslo 58. 9. března 1949, s. 3

¹⁶ Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 1

denní úkol na skacím stroji na 130 % (viz příloha 1). Další obrazy Rudé právo vykresluje na druhé straně, kde přináší články o francouzských, rumunských, dánských a holandských ženách bojujících za mír. „*Federace holandských žen, která 8. března uspořádala v mnoha holandských městech mírové manifestace, vyzvala všechny matky a ženy, aby se postavily proti anglo-americkým podněcovatelům války.*“¹⁷ Podle deníku všechny uvědomělé ženy zmiňovaných států bojují za udržení míru ve světě a proti rozpoutání další světové války.

Rudé právo v roce 1949 otisklo projev manželky prezidenta republiky, Marty Gottwaldové, kde popisuje oslavy MDŽ v Sovětském svazu jako příklad, jak by měly oslavy probíhat i u nás: „*V Sovětském svazu jsou tyto dny přehlídkou, co všechno ženy vykonaly pro stát. V tento den dostávají nejlepší pracovnice v závodech i v úřadech odměny a vyznamenání, v tento den vyslovují sovětské ženy svoji solidaritu s bojem za mír a demokracii v celém světě. [...] Sami mužové, bratři a synové se o to postarají tím, že vykonají všechny domácí práce a připraví ženám dárky. A co květin se v ten den prodá, i když je Moskva často pod sněhem.*“¹⁸ Marta Gottwaldová svůj projev zakončuje heslem vybraným nejen pro letošní rok, v jehož duchu se nesou i následující oslavy MDŽ. „*Buduj vlast, posilíš mír.*“¹⁹

Následující den vydává Rudé právo další dva texty k MDŽ. Na úvodní straně pojednává první článek o úkolech a výzvách MDŽ a celé společnosti na konci čtyřicátých let. Konec čtyřicátých let se nese v duchu příprav na velké budovatelské kroky, které musí ženy a celá společnost v následujících letech učinit. Autor zde popisuje, jak by každá žena měla v rámci budování socialismu přemýšlet: „*Toto udělám dobře a rychleji, toto zlepším, toto zdokonalím, o toto se přičiním, toho více vyrobím, toho více odevzdám, s tím budu svědomitěji zacházet, to budu sbírat, s tím budu šetřit a úsporněji nakládat.*“²⁰ Socialismus tak ženám přikládá obrovský kus vlastní odpovědnosti. Na druhé straně si dále deník vypůjčuje úryvky ze sovětského periodika s názvem Pravda, kde vyzdvihují sílu socialistického tábora v boji proti imperialismu. „*Důležité místo v protimperialistickém táboře zaujímá ženské hnutí, které představuje jeden z mohutných oddílů demokratického tábora, který bojuje za trvalý mír [...].*“²¹

7.3 Rok 1950

Vydání Rudého práva z 8. března 1950 začíná krátkým blahopřáním ke Dni žen, které se rovněž stalo tradicí v prvním sledovaném období: *At' žije Mezinárodní den žen. Den boje za*

¹⁷ Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 2

¹⁸ Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 1

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Rudé právo, roč. 29, číslo 57, 9. března 1949, s. 1

²¹ Rudé právo, roč. 29, číslo 57, 9. března 1949, s. 2

*mír a demokracii!*²² Zároveň už tento krátký vzkaz redakce ženám ukazuje ústřední téma konce čtyřicátých a začátku padesátých let, a to boj za mír. Heslo volající po boji ve jménu míru v prvním období zcela dominovalo. K tomuto heslu se odkazuje i většina titulků a článků, kterých dohromady v tomto čísle vychází třináct.

Mezinárodní den žen je slaven ve všech zemích lidové demokracie. Na to odkazuje úvodní článek na první straně. Jelikož byl MDŽ jeden z nejpropagovanějších svátků komunistického režimu, měl až na výjimky vyhrazené místo na úvodní stránce Rudého práva. Sovětský svaz je ve všech článcích vyzdvihován jako hlavní představitel a nejvyšší vzor socialismu. Do kontrastu pak Rudé právo dává imperialistický svět v čele se Spojenými státy americkými, v článcích pravidelně označovaných slovem kapitalisté: „*Od první výzvy k Mezinárodnímu dni žen snažili se kapitalisté jeho pořádání zmařit. Byli si vědomi, že tento den sehraje velkou roli v tom, aby si ženy uvědomili, že jejich boj za rovnoprávnost splývá s bojem, vedeným komunistickými a dělnickými stranami za svržení vlády kapitalistů a velkostatkářů. Nezklamali se.*“²³

Každoroční tradicí k Mezinárodnímu dni žen byla návštěva prezidenta republiky, kterou v roce 1950 Rudé právo do detailu pokrývá. Tehdejší prezident Klement Gottwald přijal na hradě 150 pracovnic z různých krajů. Součástí návštěvy byl tradiční proslov jak prezidenta, tak místopředsedkyně Rady žen Anežky Hodinové-Spurné, které byly plné ideologických hesel a nejčastěji oslavovaly pracovní nasazení a uvědomělost československých žen. Prezident republiky ve svém projevu především upozorňuje na to, jak si ženy v nynějším Československu žijí výrazně lépe než před nástupem socialismu. „*Dnes vám naše ústava i lidově demokratický řád poskytují neomezené možnosti uplatnit všechny své schopnosti na jakémkoli úseku veřejného dění,*“²⁴ prohlašuje Klement Gottwald. Sentiment celého proslovu je ale podpořen jednou myšlenkou a sice, že je třeba dělat více. Více pracovat, více projevovat úctu socialistickému zřízení a více podporovat mír: „*Dnes, kdy se chystáte oslavit svůj velký svátek, který je svátkem solidarity pracujících žen celého světa, slibte si, že učiníte vše, abyste se vyrovnaly sovětským ženám, abyste se staly nadšenými budovatelkami socialismu, jakými byly a jsou ony.*“²⁵

Dalším krokem Rudého práva k dosažení žádoucího mediálního obrazu je popis oslav dne žen v ostatních zemích, popřípadě jak trpí ženy na druhé straně železné opony. Na druhé straně Rudého práva najdeme krátké zprávy o dění například v Paříži, kde pracující ženy

²² Rudé právo. Roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 1

²³ Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 1

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

protestují proti francouzské válce v Indočíně. Stejně tak ženy v Itálii, kde ženy protestují proti používání a vyrábění zbraní hromadného ničení a tkalcovské stavy vybavily štítkem s nápisem: „*Nikdy více vojenské uniformy, ale oděvy pro pracující.*“²⁶ Novináři Rudého práva přitom vždy používají spojení „*francouzská válka*“, „*západní válka*“, „*špinavá koloniální válka*“, aby zdůraznili, jaký je v očích komunistů skutečný vztah západu k rozpoutávání konfliktů.

Rozsáhlý článek na další straně s názvem *Ženy celého světa v boji za svobodu a mír* je věnován primárně ženám v Číně a Sovětském svazu. Čína, blízký spojenec Sovětského svazu, je dalším zářným příkladem socialistického zřízení. K textu patří i fotografie ženy s hořící pochodní v ruce, propagující neúnosný boj všech pracujících žen (viz příloha 2). Jedná se až o hrdinský mýtický příběh, který se Rudé právo snaží na svých fotkách a ve svých textech vyobrazit. V textu se můžeme dozvědět, že v Číně se v minulosti s ženami zacházelo až nehumánně. „*Dívky byly doslova prodávány do manželství jako otrokyně do továren a do nevěstinců.*“²⁷ Později autorka Hana Glaserová v textu poukazuje na to, jak se čínské ženy v socialistické společnosti dostávají na ceněné pracovní pozice: „*V Lidovém poradním shromáždění, jež má 600 členů, je 69 žen.*“²⁸ Tento výrazný nepoměr je tedy v textu vyzdvihován jako mimořádný úspěch.

Den žen v roce 1950 neměl hlubokou historii zakotvenou v historických tradicích, a proto si ho komunisté už od jeho počátků ve dvacátém století mohli upravit k ideologickému obrazu svému. Obraz, který v Rudém právu vytvořili se opíral především o revoluční demonstraci petrohradských žen v roce 1917. Na straně třetí dokonce redaktoři přinášejí článek s názvem: *Slavná historie Mezinárodního dne žen*. Zde můžeme pozorovat úmysl KSČ významně oddělit kapitalistický svět jako ten špatný, který touží pouze po válce, moci a zbrojení a socialistický svět jako ten správný, který poskytuje spravedlivé podmínky pro všechny pracující občany, což je ukazatelem propagandistického čtverce. „*Naše ženy organizují v těchto letech pomoc ve prospěch politicky perzekuovaných, na podporu stávkujících dělníků, [...] v kapitalistických zemích roste teror proti pokrokovému hnutí.*“²⁹ V tomto článku, ale především v celkovém pojetí zpráv o MDŽ, převažuje ideologie nad celkovou rovnoprávností. K článku je přiložena také fotografie utrápené pracující ženy s popiskem: „*Španělské ženy jsou nuceny žít v děrách a jeskyních*“³⁰ (viz příloha 3).

²⁶ Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 2

²⁷ Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 3

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

Co se týče pravdivosti uváděných informací o historii Mezinárodního dne žen, nejednalo se o lživé informace. MDŽ se odkazuje na celou řadu demonstrací, které vedly k oficiálnímu zavedení svátku do kalendáře a myšlenky komunismu v jeho historii hrály důležitou roli, vezmeme-li v potaz, že Klára Zetkinová, jedna z ústředních postav v procesu zavedení svátku, se hlásila ke komunismu. Proto Rudé právo nepřináší ve své podstatě lživé informace, ale informace opřené o ideologii, která pouze vyzdvihuje přínosy socialismu. Už málo se pak v Rudém právu mluví o hrubých nedostacích života žen, nerovnoměrných platech, neplacených přesčasech a neodpovídajících příležitostech.

Vydání z 9. března 1950 se už konkrétněji zaměřuje především na proběhlé oslavy ve velkých městech republiky. V úvodním článku na titulní straně se můžeme dočíst o Ostravských, Pardubických, Brněnských, Pražských či Plzeňských Dnech žen. Hlavní myšlenky soudruzek se příliš neliší od proslovů předsedkyň u prezidenta na Pražském hradě, ale konkrétněji se například poslankyně a soudružka Švermová z Ostravy zaměřuje na železnou výrobu typickou pro Ostravský kraj. *„K tomu, aby byl uhájen mír [...] musíme vybudovat nové velké závody, abychom vyrobili hlavně více železa, oceli a uhlí. A k tomu potřebujeme také ženy, protože naši mužové na všechny úkoly nestačí.“*³¹ Orientace na roli pracovnice v těžkém průmyslu je dominantou tohoto období. Z Prahy Rudé právo referuje o proběhlé manifestaci, kde se shromáždilo velké množství žen na podporu míru. Mimo jiné zde Rudé právo vyzdvihuje další ceněné pracovní pozice, kde se ženy angažovaly. *„Místnost byla úplně přeplněna pražskými pracujícími ženami, mezi nimiž prosvítaly bílé pláště ošetřovatelek, které přišly ve svém pracovním úboru, právě tak jako průvodkyně a řidičky pražských tramvají.“*³²

Na druhé straně se pak Rudé právo ohlíží na manifestace k příležitosti MDŽ ve světě. *„Již první zprávy z oslav Mezinárodního dne žen ve světě ukazují, že tento den se stal všude mohutnou manifestací za mír proti zločinným přípravám osnovatelů války.“*³³

Shrnující ukázkou mediálního obrazu ženy oslavující MDŽ v padesátých letech je pak krátký článek na konci první strany od dopisovatele Rudého práva Stanislava Benedikta. Text pojednává o Marii Kačírkové, svědomité pracovnici, přijata na místo strojního formování a odlévání součástek na čerpadla, ze které se stala údernice. *„Někteří pochybovali o tom, že*

³¹ Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 1

³² Tamtéž.

³³ Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 2

bude dobře pracovat, ale soudružka Marie Kačirková se nedala. A nyní pracuje dokonce údernicky. Dokázala to, co dokáže žena osvobozená od kapitalistického vykořisťování.“³⁴

7.4 Rok 1951

Úvodní přání k Mezinárodnímu dni žen z 8. března 1951 zní: „*Zúčastněte se Manifestačního projevu k Mezinárodnímu dni žen, který se koná dnes v 17 hodin v Průmyslovém paláci na Starém výstavišti.*“³⁵ Manifestační projevy byly důležité projevy emancipace dělnické třídy v rámci socialismu.³⁶ Následující články jsou svým obsahem velmi podobné článkům z předchozích let. Rudé právo se první roky po nástupu KSČ k moci drželo jednoho určitého mediálního obrazu MDŽ, který opakovaně skrze tento svátek propagoval vládnoucí stranu na předních stránkách deníku.

V článku na první straně je výstižně formulována role žen na začátku padesátých let, od které se MDŽ odráží: „*[...] jejich místo jako bojovnic za mír a vychovatelek budoucí socialistické generace je v pracovním procesu.*“³⁷ Zmíněné jsou i pracovní sektory, které jsou v tomto období s ženou spojovány, a to průmysl, doprava a distribuce. Návštěva žen na Pražském hradě je doplněna fotografií zachycující plný sál vybraných pracovnic v čele se soudružkou Hodinovou-Spurnou, která čte svůj každoroční projev prezidentovi a jeho manželce (viz příloha 4).

Sovětský svaz je stále se opakující téma MDŽ v Rudém právu v tomto období. Jakožto leader socialistického tábora a vzor všech lidově-demokratických režimů, je Sovětský svaz prezentován výhradně pozitivními charakterizačními prostředky a sovětské ženy tvoří obecný vzor správné socialistické ženy. Vztah Sovětského svazu a Československa je v Rudém právu prezentován až téměř jako rodinný a tento rodinný vztah aplikuje Rudé právo i do MDŽ. Příklady porovnávání můžeme vidět na třetí straně v textu s názvem: *Sovětské ženy – nadšené budovatelky komunismu*. Článek obsahuje slovní spojení o sovětských ženách typu „*uvědomělá tvůrkyně nového socialistického života,*“ „*obětavá pracovnice*“ nebo „*iniciátorky významných pracovních soutěží.*“³⁸ To vše v kontrastu s následujícím článkem s názvem *Žena v kapitalistických a koloniálních zemích*, kde je naopak vyobrazen život žen v otřesných kapitalistických podmínkách. Nejsilnějším terčem této myšlenky jsou Spojené

³⁴ Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 1

³⁵ Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 1

³⁶ Probíhaly už ve dvacátém století. Dělnictvo tak zprvu bojovalo za zlepšení pracovních a životních podmínek. Ze společenské a hospodářské roviny se pak manifestační projevy přesunuly i do roviny politické. Využívaly se však i při oslavách mezinárodního měřítka, do kterých zapadal právě i Mezinárodní den žen. Typicky se jednalo o přednášky o postavení ženy ve společnosti nebo o volebním právu žen. (Klevertová, Turková, 1987, s. 165-167).

³⁷ Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 1

³⁸ Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 3

státy americké, ale Rudé právo uvádí jako příklad také Velkou Británii, Írán nebo Egypt. Autorka článku F. Faktorová vyzdvihuje například omezená politická práva, ubohé sociální zajištění, nebo dokonce vysoké procento úmrtnosti žen v imperialistických zemích, které má čtenáře přesvědčit o přínosu socialistického zřízení.³⁹ Rudé právo tak využívá MDŽ jako nástroj politické propagandy, kdy práva žen dává do přímého vztahu s politickým systémem v zemi.

Vydání z 9. března 1951 věnuje většinu mediálního prostoru na úvodní straně proslovu ministra zahraničních věcí Viliama Širokého k MDŽ, který 8. března pronášel v Praze. Ministr se zaměřuje na hlavní úkoly v boji za mír. Na strach z další světové války se v tomto období opakovaně apeluje a ženy tvoří nedílnou součást tohoto ne zcela konkrétního boje. „*V tomto světovém zápase hrají ženy velkou a nadmíru důležitou roli. [...] Ale Mezinárodní den žen v tomto roce je také velkou mobilizací, mobilizací pro získání všech žen, matek a dívek pro ještě aktivnější boj za světový mír. [...] Jsem přesvědčen, že naše ženy dokáží, že dovedou ještě lépe pracovat, že dovedou splnit také nové, větší úkoly, které si vytýčil náš pracující lid.*“⁴⁰ Již opakujícím se dominantním příkladem správné socialistické ženy ministr Široký uvádí sovětské ženy a na místo nejvyššího vzoru socialistického představitele je dosazen Josif Stalin.

Pro ukázkou dosavadních úspěchů v rámci budování socialismu v Československé republice Rudé právo na stejné straně přináší pozdrav sovětských žen, kde se vyjadřuje sovětská dělnice pro výrobu obuvi Korabelniková: „*Byla jsem nedávno ve vaší nádherné svobodné zemi. Po návratu do vlasti často vyprávím o všech úspěších, kterých dosáhli pracující vaší země, která buduje socialismus.*“⁴¹ Pro motivaci dále popisuje pracovní nasazení sovětských žen a uvádí, že se svými spolupracovnicemi vyrobili pro svou zemi statisíce párů bot nad stanovený plán.

7.5 Rok 1952

Vydání z roku 1952 začíná vzkazem redakce Rudého práva, které tentokrát zní: „*Po boku žen Sovětského svazu, lidových demokracií, a po boku mírumilovných žen celého světa za upevnění míru, proti válečným paličům.*“⁴²

Symbolickým heslem tohoto roku se stává provolání „*Za Pakt míru, za rozkvět vlasti, za štěstí našich dětí.*“ Bojovná hesla Mezinárodního dne žen z přelomu čtyřicátých a padesátých let se každoročně mění, ale ponechávají si jednotné téma – boje za mír.

³⁹ Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 3

⁴⁰ Rudé právo, roč. 31, číslo 57. 9. března 1951, s. 1

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

Dualitu míru a války používá Rudé právo nejen jako hlavní téma studenoválečné mezinárodní situace, ale také jako prostředek k mobilizaci ženské části společnosti. Angažovanost žen v boji za udržení míru se odráží také ve výchově dětí a roli ženy jako matky. V textech následně dochází k úplnému ztotožnění pojmu ženy a matky. V úvodním článku na titulní straně z roku 1952 stojí: „*Naše ženy si musí být vědomy toho, že osud našich dětí mají především ve svých rukou, že na jejich obranu před válkou musí všemi silami pracovat a bojovat.*“⁴³ Ideálem ženy se tak pro komunisty stává oddaná pracovnice, která se svou prací a aktivním zapojením do budování socialismu zároveň stará o své potomky.

Pro počátek padesátých let je příkladem odstrašujícího imperiálního snažení, kterou novináři Rudého práva pravidelně používají jako obraz války, proti které ženy bojují, válka v Koreji.⁴⁴ „*Nemůže být jediné ženy a matky, která by nevzplála strašlivou nenávisť proti americkým vetřelcům v Koreji, kteří v osadě Bannamu v okrese Senčen uvěznil 70 korejských chlapců a děvčátek a nechali je zemřít hladu,*“⁴⁵ stojí na titulní straně Rudého práva v článku ke dni žen. V expresivních textech používají slovní spojení jako například „*vraždění bezbranných zajatců.*“⁴⁶

Téměř ve všech textech převažuje nespokojenost se stávající angažovaností žen a apel na stále vyšší výkon. Předsedkyně Československého svazu žen Anežka Hodinová-Spurná ve svém každoročním projevu k prezidentovi prohlašuje: „*Jsmo si plně vědomy toho, že musíme ještě mnohem více vykonat v boji za mír a v budování socialismu.*“ Na což prezident Gottwald reaguje slovy: „*Vykročte proto směle do další práce. Směle – to znamená s ještě větší iniciativou [...]*“⁴⁷

V tomto roce Rudé právo rovněž přináší reportáž o průběhu manifestačního projevu v Praze. Manifestace probíhala v honosném Průmyslovém paláci vyzdobeném portréty prezidenta Gottwalda a Stalina společně s heslem letošního MDŽ,⁴⁸ což je zachyceno na přiložené fotografii (viz příloha 5). Událost na počest MDŽ byla plná proslovů stranických představitelů, zazněla československá i sovětská hymna a celá slavnost byla ukončena slibem: „*Před ukončením manifestace byl přečten slavnostní slib, v němž pražské ženy zdůrazňují, že učiní vše pro vítězství míru a socialismu.*“⁴⁹

⁴³ Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

⁴⁴ Válka v Koreji trvá od roku 1950 do roku 1953 a je prvním velkým střetem západního a východního světa po konci druhé světové války, kde Spojené státy americké podporují jih a Sovětský svaz a Čína podporují sever.

⁴⁵ Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

⁴⁸ Za Pakt míru, za rozkvet vlasti, za štěstí našich dětí.

⁴⁹ Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 2

Na stejné straně přináší deník otisknuté dopisy ze zahraničí, které se mimo jiné odkazují na světové války a jejich dopad na mírové hnutí ve světě. Slečna Dracy z Paříže v něm píše: „*Obě světové války těžce postihly mou rodinu. [...] Jak nemám být rozhořčena hněvem, když jsou nyní opět povolávání do vlády stejní Reynaudové, kteří nás hnali do Mnichova a ke kapitulaci, a kteří připravili vpád hitlerovců do Francie. [...] Celým svým srdcem jsem s ženami, které bojují za mír.*“⁵⁰

Vydání z 9. března 1952 se MDŽ věnuje pouze okrajově na čtvrté straně, kde článek nese název *Oslavy Mezinárodního dne žen ve znamení zvýšeného boje za mír.*⁵¹ Rudé právo se tak po celé období drží tématu boje za mír. Velmi krátké texty o průběhu oslav v jiných zemích se velmi podobají článkům z 9. března roku 1950 se stejnou tematikou. Zajímavý úryvek se týká žen Německé demokratické republiky, které podle Rudého práva nyní pracují v dolech a v hutích a jejich počet je asi čtyřikrát větší než v roce 1945.

Druhý a poslední článek z tohoto vydání se nachází na straně šest a odkazuje na oslavy MDŽ v různých koutech republiky, mimo jiné i ve Vítkovických železárnách. Ostravské železářny se staly opakovaným tématem v Rudém právu při příležitosti MDŽ, jelikož představovaly hlásaná slova podporovatelů socialismu, a sice, že ženy dokážou a také chtějí pracovat na dominantně mužských pracovních pozicích v rámci těžkého průmyslu. „*Na slavnostním večeru bylo zdůrazněno, že v závodě pracuje již 20 procent žen, které se uplatňují jako slévačky, formírky, soustružnice, valcířky.*“⁵²

7.6 Rok 1953

8. březen 1953 byl silně ovlivněn smrtí vůdce Sovětského svazu Josifa Stalina, ke které došlo 5. března 1953. Úvodní strana, která je v porovnání s většinou předešlých vydání téměř celá věnovaná Mezinárodnímu dni žen, je zaplněna články o sovětském diktátorovi. Texty se zabývají především Stalinovým životem, jeho životním dílem, smrtí, informacích o pohřbu a projevy soustrastí. K Mezinárodnímu dni žen se dostáváme až na páté straně a v celém čísle najdeme pouze tři texty pojednávající o svátku žen. V tomto roce se zcela vynechává návštěva prezidenta republiky na Pražském hradě a celkové mediální pokrytí i oslavy ke dni žen jsou následkem úmrtí Stalina omezeny. Předmětem mého zájmu bylo, zda tato skutečnost bude mít důsledky především v důrazu na ideologický aspekt Mezinárodního dne žen.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Rudé právo, roč. 32, číslo 59. 9. března 1952, s. 4

⁵² Rudé právo, roč. 32, číslo 59. 9. března 1952, s. 6

Východní blok vedený Sovětským svazem se najednou ocitnul bez svého vůdce a Sovětský svaz se po jeho smrti v následujících letech ocitá v krizi, což do jisté míry mělo za následek ještě hlubší prosazování komunistických myšlenek. V prvním článku na páté straně, s tentokrát velmi jednoduchým nezabarveným názvem *Mezinárodní den žen*, se píše: „*Avšak právě proto letošní Mezinárodní den žen více než kdykoli předtím spojuje naše ženy se ženami celého světa a se všemi mírumilovnými lidmi společným odhodláním: Ještě rozhodněji mařit plány imperialistů, snažit se rozpoutat třetí světovou válku, ještě usilovněji, v duchu Stalinova odkazu, bojovat za mír, za přátelství mezi národy, za šťastný život pracujících.*“⁵³

Redaktoři Rudého práva slibují věrnost Sovětskému svazu, který dal světu Stalina a vyzdvihují jeho dominantní roli, kterou svedl ve formování ženského hnutí. Tyto informace mohou být zavádějící. Formování ženského hnutí se s ohledem na historii zrodilo z protestů a demonstrací utlačovaných žen, patřících sice do dělnické třídy, ale nemajíc přímou spojitost s osobou Josifa Stalina. (Kaplan, 1985, s. 163-164) Komunisté zde vidí příležitost pro podporu své ideologie. Autor poté v textu cituje Stalina, který svými proslovy určoval, jak by se v příštích letech mělo v rámci ženské otázky pokračovat: „*Pracující ženy jsou však jen zálohou. Mohou a musí se stát skutečnou armádou dělnické třídy, bojující proti buržoazii. Vykovat ze zálohy pracujících žen armádu dělnických a rolnických žen, bojujících bok po boku s velikou armádou proletariátu – v tom spočívá druhý a rozhodující úkol dělnické třídy.*“⁵⁴

Na základě analyzovaných článků je možné konstatovat, že Rudé právo v prvním sledovaném období referovalo o ženách, ale potažmo o celém dělnictvu jako o pomyslné armádě. Tato označení najdeme v mnoha textech Rudého práva zejména na konci čtyřicátých a začátku padesátých let. Komunistická strana, vycházející z myšlenek marxismu-leninismu, vnímá porážku buržoazie a osvobození v socialistické revoluci jako doslovnou výhru v armádním boji a na tento boj a výhru klade v textech co největší důraz právě v prvních letech po přelomovém únoru. (Lifšic, Jungmannová, 1971)

V následujícím textu Rudé právo přináší příběhy obyčejných dělnických žen, což bylo také častým tématem článků k MDŽ. Cílem těchto příběhů bylo přinést svědectví o úspěších socialistické společnosti. Článek je nazván *Od základů se změnil život našich žen* a můžeme se v něm dočíst například o stavební inženýrce Dagmar Svinkové. „*Před pěti lety byla ještě prodavačkou. Nadanému děvčeti dala naše země nové možnosti.*“⁵⁵ V textu autoři popisují

⁵³Rudé právo, roč. 33, číslo 67. 8. března 1953, s. 5

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Rudé právo, roč. 33, číslo 67. 8. března 1953, s. 5

zářný kariérní vzestup inženýrky od jejího první dne na výstavbě těžké kovárny v Kunčicích. „Na transformační stanici se začaly plnit normy na 200 %. Stavba stanice skončila o 3 dny před termínem,“⁵⁶ píšou redaktorky Dolinová a Pivoňková. „Dozvěděla se, že má jet s delegací žen do Sovětského svazu. Až jí slzy vytryskly z očí, uvěřit tomu nemohla. Tak ocenila země její komunistický postoj k práci.“⁵⁷ Článek na šesté straně poté referuje o manifestaci pracujících, konající se k příležitosti Mezinárodního dne žen, kde mimo jiné je vyjádřena vůle shromáždění zabránit probíhající válce v Koreji.

Vydání z 9. března se Mezinárodním dnem žen vůbec nezabývá a celý obsah je věnován osobě Stalina.

7.7 Dílčí shrnutí prvního období

Největší důraz na MDŽ klade Rudé právo v prvním zkoumaném období této práce, a to od roku 1948 do roku 1953. Komunistická strana Československa se v roce 1948 dostává k moci a podmaňuje si československá média, aby udržela pod kontrolou mediální obraz nového systému. Největší kontrolu si KSČ zajišťuje cenzurními opatřeními a personálními čistkami v redakcích. V prvních letech komunistické vlády je MDŽ využíván především pro podporu komunistické ideologie a v roce 1950 a 1951 Rudé právo přináší největší počet napsaných článků z tohoto období, a to až třicet šest (viz tabulka č. 1).

Žena zaujímá v očích komunistického režimu několik rolí, které Rudé právo v textech představuje. Nejčastěji jsou to role pracovnice, matky a angažované občanky. Oslavy MDŽ neznamenal oslavu žen, ale oslavu rolí, kterou má správně podle socialistické ideologie žena zaujímat a v článcích tak můžeme vidět jistou pravidelnost. V prvním zkoumaném období je kladen nejsilnější důraz na roli ženy – pracovnice. V textech se vyzdvihuje vysoké pracovní nasazení a klade se důraz zejména na pracovní pozice v průmyslu. Tím chce Rudé právo demonstrovat, že ženy zvládnout zastávat i práce primárně určené mužům a jsou jim tak zcela rovnocenné. Řidičky, soustružnice, valčíčky, slévačky, pracovnice v továrnách na výrobu strojních součástí, ale také zdravotnice jsou pracovní pozice prezentované v textech i na fotografiích. Ženy si mají při příležitosti MDŽ připomínat své role a nejdůležitější poslání. Poslání, na které se Rudé právo opakovaně odkazuje je boj za mír, který ženy ztělesňují.

Téměř každé vydání obsahuje úvodní článek o obecném významu svátku, dále reportáž z návštěvy vybraných žen u prezidenta republiky na Pražském hradě a v neposlední řadě texty o ženách lidově-demokratických zemí. Současně se v nich opakují stále stejná prohlášení a ideologická hesla. Tato pravidelnost je typickým ukazatelem mediálního obrazu MDŽ

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

v prvním zkoumaném období. Vydané texty jsou v prvním období psané v duchu příprav na celou řadu kroků v rámci postupného budování socialismu. Do budoucna je nejsilnější důraz kladen na ještě vyšší pracovní nasazení žen ve všech pracovních sférách a oddaný boj za mír. Při kritice imperialistického světa v čele se Spojenými státy americkými se Rudé právo několikrát odkazuje na hrozbu další světové války a částečně také na Korejskou válku, probíhající v letech 1950 až 1953, a podporuje tak myšlenky míru, které socialistické ženy ztělesňují.

Pro články je typický apelačně-agitační tón. Ten rovněž vychází z role novináře, který měl povinnost být členem svazu novinářů. Jednou z největších zásad tohoto svazu byla angažovanost v budování socialistického státu. (Röhrich, 2008, s. 81) V praxi to znamenalo psát texty, které podporují stávající politický systém a ideologický proud. Socialistický novinář měl funkci kolektivního agitátora, propagandisty a organizátora. (Hudec, 1989, s. 118) Na budoucí období má částečný vliv smrt Stalina, ke které dochází v roce 1953. Tato událost je v Rudém právu použita jako podnět k silnější propagaci ideologických myšlenek v rámci MDŽ, přesto původní revoluční charakter MDŽ v následujících letech výrazně upadá. V roce 1953 je vlivem této události prudký pokles počtu napsaných článků (viz tabulka č. 1).

Tabulka 1 – počet napsaných článků za první sledované období

Počet napsaných článků	8. března	9. března
1948	X	1
1949	5	2
1950	13	5
1951	13	5
1952	10	2
1953	3	1

8 Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1958-1963

8.1 Rok 1958

Na konci padesátých let se postupně začíná projevovat jedna zásadní změna mediálního obrazu Mezinárodního dne žen. Zatímco v prvním období od roku 1948 do roku 1953 dominoval obraz ženy slavící svátek jako revolucionářky a bojovnice za mír, na konci padesátých let se dostává do popředí obraz ženy jako matky, který vrcholí zejména v sedmdesátých letech. Hned prvním ukazatelem této proměny mediálního obrazu je fotografie na úvodní straně Rudého práva z roku 1958, kde je zachycena usměvavá žena se svou dcerou (viz příloha 6).

Na Pražský hrad jsou tentokrát kromě zasloužilých pracovníků přijaty také zasloužilé matky celé republiky, jak se píše v úvodním článku na první straně. Rudé právo se rovněž rozepisuje o projevu Terézie Hromkovičové, matky sedmi dětí a členky výboru žen, která na hradě promluvila k nově úřadujícímu prezidentovi Novotnému. Ve svém projevu se kromě tradičních pracovních povinností žen zaměřuje i na mateřskou roli. „*K našemu letošnímu MDŽ jsou poprvé udíleny čestné odznaky Mateřství zasloužilým matkám. Toto velké ocenění úlohy matky zavazuje všechny ženy k zvýšení péče o výchovu dětí a mládeže,*“⁵⁸ zmiňuje Hromkovičová ve svém proslovu. Výchovná role v socialistickém zřízení nenáleží pouze matkám, ale všem ženám, i bezdětným. Každá žena má úlohu vychovávat příští generace k budování socialismu. Zmíněna cena Mateřství byla ten rok udělena 10 matkám, z nichž každá porodila více než 10 dětí, o čemž informuje Rudé právo v následujícím krátkém článku o průběhu udílení.

Příběhy žen navštěvující na MDŽ Pražský hrad byly další důležitou součástí mediálního obrazu. Rudé právo tak vykresluje, jaká pocta byla pro zcela obyčejné pracovnice dostat pozvání na hrad. Návštěvnice Anna Pániková se nechala slyšet, že se na jejich družstvo může strana spolehnout, protože splní pětiletý program do roku 1959.

Rudé právo se zaměřuje na úspěchy, které vykresluje v co nejlepším světle. Prezident Novotný ve svém projevu vyzdvihuje vysokou zaměstnanost žen v průmyslu, zdravotnictví, školství a kultuře. Jak bylo známo, na jiné pracovní pozice se dostávaly ženy jen málokdy. Autor v dalším článku rozebírá téma rovnocenných mezd a používá k tomu přirovnání žen žijících v kapitalismu. „*Ve Spojených státech dostávají ženy za tutéž práci asi tři čtvrtiny*

⁵⁸ Rudé právo, roč. 38, číslo 67. 8. března 1958, s. 1

odměny mužů, ve Švédsku necelých 70 procent a v Anglii kolem 60 %.⁵⁹ Nerovnost mezd přitom byla běžným problémem v Československu.

Prezident Novotný poté jmenuje čtyři základní úkoly československých žen, které vytvářejí hlavní obraz toho, co se od žen, nejen na počest MDŽ, ale ve společnosti očekávalo. Tyto úkoly představovaly: rozvoj průmyslu, dopravy a stavebnictví, a ještě větší zapojení žen do těchto sektorů, zvýšení zemědělské výroby, čemuž ženy jako hlavní zaměstnankyně tohoto sektoru mohou nejvíce pomoci, zvyšování socialistické uvědomělosti pracujících a výchova mládeže v tomto poselství, a nakonec politická a veřejná práce jednotlivých žen.

9. března se Rudé právo na titulní straně pár větami zmiňuje o vyznamenání deseti žen pracujících ve stavebnictví na Slovensku odznakem Nejlepší pracovník, ale k plnému textu se dostáváme na straně druhé. Místo zpravodajského článku o průběhu oslav ale Rudé právo přináší text z besedy s názvem *O ženě, která spěchá*. Autor zde líčí běžný den pracující ženy, která má mnoho starostí s dětmi, rodinou, domácností, prací. Celý text je však v kontrastu s jeho konečnou myšlenkou: „*Nejeden člověk ji už řekl: Prosím vás, co se takhle honíte, zůstaňte doma, copak je tohle život? Ale ona jej nechce změnit, nechce zůstat doma. Teď stojí po boku muže jako jeho rovnocenná partnerka. Teď je platnou a váženou pracovníci ve svém závodě nebo v úřadě.*“⁶⁰ Výraznou změnou je rostoucí ukázka problémů pracujících žen a jejich adresování v textech při příležitosti MDŽ. „*Je jen zapotřebí, abychom neděkovali ženám jednou v roce, ale abychom denně přispívali k ulehčení jejich dne.*“⁶¹

8.2 Rok 1959

V roce 1959 pokračuje grafické vyobrazení ženy – matky držící své dítě, a to na titulní straně vydání (viz příloha 7). Stejně tak neopouští Rudé právo téma mateřství ani v textech napsaných k příležitosti MDŽ v tomto roce. Jinak se na úvodní straně deník omezuje pouze na jeden krátký článek a druhý rozsáhlejší text na straně druhé.

Při příležitosti letošního 8. března deník upozorňuje, že byl odznak Mateřství všech stupňů udělen 150 630 matkám pěti a více dětí. Velmi pozoruhodný je text k MDŽ na druhé straně s názvem „*Osm životů.*“ Téma mateřství a ženy v roli matky je hlavním novým obrazem při oslavách MDŽ na konci padesátých let, a proto se Rudé právo zaměřuje na jednotlivé matky a jejich životní příběhy. Anna Kozelková, matka osmi dětí – dvou chlapců a šesti děvčat, je hlavní postavou tohoto příběhu a držitelkou odznaku Mateřství 2. stupně. „*Anna Kozelková má v sobě nějaké zvláštní kouzlo, díky jemuž všechno v chalupě plyne*

⁵⁹ Rudé právo, roč. 38, číslo 67. 8. března 1958, s. 1

⁶⁰ Rudé právo, roč. 38, číslo 68. 9. března 1958, s. 2

⁶¹ Tamtéž.

*samozřejmě, klidně, a přece rychle, tak, že ona sama stačí ještě před vařením, nebo po obědě odběhnout na hodinku i dvě loupat kmeny pro papírnu.*⁶²⁶³ V článku je vyobrazen život ženy, která svůj život zasvětila výchově budoucí generace nadšených pracujících budovatelů socialismu. Popisuje v něm pracovní morálku svých dětí a jejich současné i budoucí ambice na pracovním trhu – první dívka chce být zdravotní sestra, dospělý syn už je úspěšným soustružníkem. „*Čím by byl život Anny Kozelkové bez dětí? Život chudé slovenské služičky. Ale ona ho proměnila v osm životů nových, krásných, šťastných,*“⁶⁴ stojí v článku.

Ve výtisku nechybí ani krátká příloha pro děti, kde se při příležitosti MDŽ mohou naučit otisknutou básničku s názvem „*Kytička pro maminku*“ či písničku „*Pracující mámě*.“ I přestože v tomto období dominuje obraz matky, další role žen (jako například žena-pracovnice) slavící MDŽ z textů nemizí, ale jsou pouze upozaděné a projevují se například na fotografii na osmé straně vydání. Fotka informuje o zapojení čínských žen na výstavbě čínských průmyslových středisek (viz příloha 8).

Následující den se Rudé právo zmiňuje o MDŽ pouze krátce na třetí straně článkem o poselství sovětských žen. Tisíce sovětských žen dostává každoročně desítky ocenění, což má sloužit jako motivace československým ženám v jejich tvrdé práci.

8.3 Rok 1960

V roce 1960 se nese ve znamení 50. výročí oslav MDŽ, připomínající rok 1910, kdy Klara Zetkinová vystoupila na konferenci v Kodani s myšlenkou zavedení jednoho dne v roce na počest všech žen. V Československu na tento den připadalo také 15. výročí osvobození sovětskou armádou. Významná výročí na svátek MDŽ opakovaně působí jako popud k ještě větší práci žen a plnění stanovených úkolů, kterých se ženy mají zhostit. Stejně tak se výročí používají k důraznějšímu ideologickému boji za údajnou rovnoprávnost. „*My členky čs. výboru [...] se aktivně zúčastníme masové politické kampaně u příležitosti Mezinárodního dne žen, 15. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, v předvolební kampani a dalších politických akcích a budeme vysvětlovat našim ženám závažné úkoly letošního roku [...]*“⁶⁵ stojí v článku *Naše ženy učiní vše pro život bohatý a šťastný*.

V následné besedě jsou popisovány pocity žen ze setkání s prezidentem. Za zmínku stojí slova dojičky michaloveckého okresu Anny Rimkové a zasloužilé učitelky Olgy Rohoňové: „*Nechci vám, soudruhu prezidente, povídat o tom, jaké máme potíže, ty si vyřešíme sami. Chci vám jen vyřídit, co vám vzkazují ženy z Prešovska – že se na nás může*

⁶² Anna Kozelková je žena dělníka z českokamenické papírny.

⁶³ Rudé právo, roč. 39, číslo 68. 8. března 1959, s. 2

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 1

*strana vždy spoolehnot.*⁶⁶ Přiložená fotografie zachycuje přátelskou atmosféru mezi ženami a prezidentem Novotným (viz příloha 9).

V tomto roce, ostatně jako i v jiných se nešetří chválami a oceněními. Při příležitosti oslav MDŽ v krajích informuje také Rudé právo čtenáře o stovkách odznaků a čestných titulů, které předsedové národních výborů ženám udělily. Tyto projevy úcty mají sloužit jako jakýsi druh kompenzace za tvrdou práci, které jsou ženy ročně nuceny odvádět.

Při příležitosti 50. výročí MDŽ se v Rudém právu objevují i texty o oslavách v jiných zemích, které na začátku druhého sledovaného období jsou raritou. „*Na slavnostním shromáždění ve Vidni vyzvala předsedkyně Svazu demokratických žen [...] rakouské ženy, aby neúnavně bojovaly za uskutečnění sovětských návrhů na úplné všeobecné odzbrojení.*“⁶⁷ V tomto duchu slavily ženy v Rakousku. Zmínku o MDŽ přináší deník dále na druhé straně v rámci fotografie dvou žen studující plán výstavby Východoslovenských železáren (viz příloha 10) a následně na čtvrté straně, kde představuje vietnamskou lékařku Vu-thi-Chin (viz příloha 11).

V roce 1960 je úpadek počtu článků možný zaznamenat i ve vydání z 9. března. Na titulní straně je krátký článek o oslavách MDŽ v krajích a na čtvrté straně se nachází krátký odstavec o slavnostním zasedání k MDŽ v Kremlu k příležitosti 50. výročí MDŽ, který zpravodajsky informuje o zmíněné akci.

8.4 Rok 1961

Šedesátá léta v Československu jsou obdobím uvolňování, ale stejně tak jsou obdobím, kdy se na povrch dostávají dlouhodobé nedostatky, které jsou výsledkem příliš optimistického nastaveného pracovního řádu. Vedoucí brigády z JZD Vlčice Milena Svatošová se o těchto nedostatcích zmiňuje v letošním projevu prezidentovi k MDŽ: „*Hluboce oceňujeme péči naší republiky o matku a dítě, o to abychom po boku mužů mohly vykonat kus poctivé užitečné práce pro rozkvět naší socialistické republiky. K tomu však potřebujeme rychlejší tempo rozvoje služeb, zejména těch, které zbavují pracující ženu zbytečné dřiny, i zlepšenou práci podniků veřejného stravování [...].*“⁶⁸ Prezident tyto požadavky bere na vědomí a zaměřuje se na úspěchy strany a poukazuje na kulturu, na kterou se po dobu jeho úřadování, zejména v šedesátých letech, začal klást větší důraz. „*Ovšem vítězství socialismu se neprojevuje pouze ve vysoké hmotné spotřebě, ale projevuje se ve všestranném rozvoji kultury a vzdělanosti*

⁶⁶ Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 2

⁶⁷ Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 4

⁶⁸ Rudé právo, roč. 41, číslo 67. 8. března 1961, s. 1

[...].“ Novotný rovněž zmiňuje nově zavedenou ústavu, přijatou v roce 1960, kterou pokládá jako důkaz výhry socialismu.⁶⁹

Ačkoliv propaganda pojící se k MDŽ postavená na strachu z války a hrozby západu z rozpoutání nového světového konfliktu není v tomto sledovaném období dominantní, jako tomu bylo v prvním období, prezident Novotný se ve svém projevu jednou větou zmiňuje i o tomto tématu: „*Provokace imperialistů v různých částech světa, řádění kolonizátorů v Kongu i rostoucí troufalost bonnských revanšistů*⁷⁰ nás burcuje, abychom v mírovém boji ani na okamžik nepolevili.“⁷¹ Text je doplněn fotografií, na které usměvaví členové nástrojárny ČKD podávají ženě kytičku k Mezinárodnímu dni žen za její zasloužilou práci (viz příloha 12). Na další straně naopak na fotografii malé děti malují maminkám květináče, ve kterých jim přinesou kytičku k MDŽ (viz příloha 13).

Stejně jako 9. března 1960 se i 9. března 1961 dostává Rudé právo k MDŽ pouze pár větami na druhé straně a informuje o manifestaci bratislavských žen, na které se přislíbili k boji za mír.

8.5 Rok 1962

Rok 1962 není svým mediálním pokrytím Mezinárodního dne žen ničím odlišný od let ostatních v tomto sledovaném období. Projevy zúčastněných na Pražském hradě se stále zaměřují na nutnost zvýšené práce žen, na budoucí pokroky, na roli matky ve výchově mládeže oddané socialistickým myšlenkám.

Jeden nový aspekt mediálního obrazu MDŽ je nově téma zbraní hromadného ničení.⁷² „*Jak ohlásil prezident Kennedy – Spojené státy americké se rozhodly zahájit nové zkoušky atomových zbraní v atmosféře. Zřejmě je vidět, že neopustily politiku z pozice síly a výhružek proti Sovětskému svazu a všem mírumilovným státům a národům,*“⁷³ zmiňuje ve svém projevu k ženám prezident Novotný. Zatímco v prvním sledovaném období články k MDŽ kladou důraz na hrozbu imperiálních válek a jako nejčastější příklad Rudé právo uvádí válku v Koreji, v tomto období se Rudé právo zaměřuje na hrozbu atomové války vyvolané Spojenými státy americkými.

⁶⁹ V rámci nové ústavy došlo ke změně názvu republiky na Československá socialistická republika. Přidání slova „socialistická“ mělo prezentovat výhru socialismu.

⁷⁰ Revanšismus je politika hlásající útočnou odvetu. Bonn je bývalé hlavní město SRN.

⁷¹ Rudé právo, roč. 41, číslo 67. 8. března 1961, s. 2

⁷² Mocenské zápasení obou bloků v rámci Studené války se v padesátých a šedesátých letech stále silněji projevovalo prostřednictvím vývoje zbraní hromadného ničení a hrozby rozpoutání atomové války. V šedesátých letech nastává období „détente“ tedy uvolnění hrozícího napětí a rozhovory o omezení atomových zbraní. (Nálevka, 2000, s. 199, 203)

⁷³ Rudé právo, roč. 42, číslo 66. 8. března 1962, s. 1

Postupně během šedesátých let výrazně upadá množství napsaných článků k MDŽ, přičemž ve vydání z 8. března roku 1962 je napsán pouze jeden text o tradiční návštěvě na Pražském hradě. To působí v kontrastu s prvním obdobím, kde se na MDŽ kladl výrazně větší mediální důraz.

9. března se na titulní straně můžeme dočíst o průběhu oslav z předchozího dne. Oslavy ženy využily k dalším budoucím pracovním závazkům. Například ženy z Královodvorských železáren odpracují 621 brigádnických hodin. Dále oslavy probíhaly v Bratislavě. „*U příležitosti MDŽ se sešly v Bratislavě nejlepší železničárky a spojařky ze Západoslovenského kraje.*“⁷⁴ A velkých oslav se dočkaly ženy z JZD, kde pracovnice dostaly i ocenění. Na třetí straně se ještě dostáváme k oslavám ze světa. Japonsko využívá MDŽ k odsouzení připravované atomové války ze strany Spojených států. Rovněž ale novinářka Sumiko Tanaková ve svém projevu v Tokiu konstatovala: „*Ačkoliv 40 procent veškeré práce v Japonsku zastávají ženy, nejsou odměňovány stejně jako muži a jsou přitom zařazovány na místa, kde je nejtěžší fyzická práce.*“⁷⁵

8.6 Rok 1963

V roce 1963 už je zřejmé, že ekonomická krize vyvolaná mimo jiné měnovou reformou se odráží na životech všech československých občanů, žen nevyjímaje, a že úspěchy zemědělství, které jsou každým rokem při příležitosti MDŽ vyzdvihovány se míjejí se skutečnou situací, na což upozorňuje prezident Novotný: „*Vy i já víme, že prožíváme mnohé nedostatky a nemáme všechno to, co bychom potřebovali. Máme určité těžkosti s masem, mlékem a máslem. Velmi mnoho musíme nakupovat v zahraničí, abychom vyrovnali to, co nám naše zemědělství loňského roku nedalo. Zamysleme se nad tím každý z nás, všechny ženy na vesnicích [...], co udělat pro to abychom letošního roku docílilo bohatou úrodu.*“⁷⁶

Plná ostychu a očekávání, nervózní, ale především poctěná – tak se cítila Ludmila Černá, vyprávějící svůj příběh o návštěvě Pražského hradu jako jedna z vybraných pracujících žen. Dostat pozvání na hrad byla pro ženy velká pocta, kterou Rudé právo líčilo skrze osobní příběhy. „*Těšila se na tento den jako na žádný jiný. [...] Už cestou autobusem na hrad nabyla odvahy a neztratila ji po celou dobu slavnosti. Vůbec se v řeči neostýchala. Vždyť mluví k lidem, kteří ji dobře chápou a rozumějí.*“⁷⁷ Ludmila pak prezidentovi na hradě líčí, kolik raných brambor s ženami sklízeli po hektaru.

⁷⁴ Rudé právo, roč. 42, číslo 67. 9. března 1962, s. 1

⁷⁵ Rudé právo, roč. 42, číslo 67. 9. března 1962, s. 3

⁷⁶ Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963, s. 1

⁷⁷ Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963, s. 2

Význam letošního MDŽ pak shrnuje Nina Chruščovová⁷⁸ na poslední straně vydání. „Připadá mi, jako by náš Den žen nabyl v posledních letech ještě většího významu. Jako nikdy dříve vzrostla nyní odpovědnost žen za osudy míru. Myslím si, že nyní, kdy na zemi hrozí nebezpečí atomové katastrofy, musíme být každá z nás žen ve střehu. Musíme učinit všechno, co je v našich silách, abychom válečným paličům vyrvali atomovou pochodeň z ruky.“⁷⁹

9. března přináší Rudé právo článek z prostředí dílny pardubické Tesly na výrobu televizorů. Ženám se zde podařilo vyrobit půlmiliónový televizor o den dříve, než se původně předpokládalo, přímo na Den žen. „Odpověď na otázku, proč půlmiliónový televizor právě na Mezinárodní den žen? Je snadná: ženy mají ve výrobě televizorů drtivou početní převahu.“⁸⁰ Dále nechybí tradiční informační článek o průběhu oslav v krajích, kde se setkávají desítky žen většinou v kulturních domech.

8.7 Dílčí shrnutí druhého období

V druhém sledovaném období se prokazuje, že mediální obraz MDŽ měl rituální charakter. Oslavy svátku žen ztělesňovaly nejen, jak má správně vypadat socialistická žena, ale také socialistická společnost. Proto se mediální obraz ve sledovaném čase drží opakující se konstrukce článků. Veřejní činitelé tento svátek využívají k představení a zprostředkování své ideologie občanům Československa.

Zásadní změna nastává v prezentovaných rolích ženy. Zatímco v prvním sledovaném období dominuje role ženy – pracovnice, v tomto období je dominantní role ženy – matky. Rudé právo klade silný důraz na poslání ženy vychovávat děti budoucí generace, a šířit tak budovatelské myšlenky socialismu. Přičemž toto poslání nemá pouze matka vůči svým vlastním dětem, ale každá správná socialistická žena, vůči budoucí generaci.

Nedílnou součástí oslav MDŽ je udělování nejrůznějších druhů ocenění. Jednak za práci, ale od roku 1958 je zcela novým druhem ocenění odznak Mateřství udělován matkám většího počtu dětí (například deseti a více). Kromě tradičních článků z návštěvy prezidenta na Pražském hradě a textů zdůrazňujících podstatu MDŽ se v druhém sledovaném období píše i osobní příběhy jednotlivých žen, které mají čtenáři přiblížit život pracující matky starající se o velký počet dětí. V textech se upozorňuje na jejich odhodlanost, ale zároveň vděčnost za rovnocenný vztah muže a ženy. Zatímco v prvním sledovaném období nejvíce pozornosti dostávají ženy pracující v těžkém průmyslu, popřípadě zemědělství, v druhém sledovaném

⁷⁸ Manželka Nikity Chruščova, tehdejšího vůdce Sovětského svazu.

⁷⁹ Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963, s. 3

⁸⁰ Rudé právo, roč. 43, číslo 68. 9. března 1963, s. 1

období se postupně do popředí mediálního obrazu dostávají i pracovní pozice ve školství, zdravotnictví nebo kultuře. Taktéž ale ženy zastávají například pozice spojařek a železničářek.

V šedesátých letech se současně mění míra kritiky během oslav MDŽ. Zatímco v prvním období jakákoliv kritika socialistického systému nebyla na místě, v šedesátých letech se začíná upozorňovat na mnohé nedostatky, na které KSČ či výbory a svazy československých žen dostatečně nereagují. Příkladem je nedostatečný rozvoj služeb v rámci mateřství a výchovy dětí pro pracující matky, či jak je v jednom článku zmíněno nedostatečné veřejné stravování. Rudé právo se při kritice imperialistického světa v čele se Spojenými státy americkými odkazuje na hrozbu atomové a koloniální války. Opět tak tímto podporuje myšlenky míru, za které ženy bojují svou prací a výchovou.

V druhém sledovaném období postupně klesá intenzita článků. Od roku 1958 do roku 1963 je napsáno třicet jedna článků různé délky. To je výrazně méně než v prvním sledovaném období.

Tabulka 2 – počet napsaných článků za druhé sledované období

Počet napsaných článků	8. března	9. března
1958	5	3
1959	4	1
1960	4	2
1961	3	1
1962	1	2
1963	3	2

9 Analýza článků Rudého práva z 8. a 9. března 1968-1973

9.1 Rok 1968

Rok 1968 je zcela přelomový, jelikož poprvé za celé sledované období se v Československu ruší cenzura, všechna média se mohou v následujících několika měsících vyjadřovat bez kontroly KSČ. 8. března 1968 Rudé právo přináší pouze dva články k Mezinárodnímu dni žen. Postupný úpad množství článků k tomuto dni ukazuje další změnu v postupném vývoji jeho mediálního zobrazení. KSČ stále vnímá MDŽ jako jeden z nejdůležitějších ideologických svátků, ale postupně na něj v médiích neklade takový důraz jako v prvních letech po nástupu KSČ k moci.

Hned první změnu můžeme vidět v titulku na úvodní straně, který zní: *Ženy pomohou hledat cesty k pokrokovým změnám*. Oproti titulcům z předchozích období, kdy hlavním tématem MDŽ je mírový boj, se nově Rudé právo zaměřuje na změny a částečně také nedostatky života žen jako budovatele socialismu. Současně ale komunistická strana ponechává úlohu pokrokových změn právě v jejich rukou, takže se nedá pojednávat o převratné změně mediálního obrazu. Článek se již tradičně zabývá návštěvou nejlepších pracovníků na Pražském hradě, tentokrát v doprovodu zahraničních studentek, ale kompletně mění narativ svého poselství. V kontrastu s obdobím 1948 až 1953, kdy se Rudé právo vyjadřovalo k MDŽ čistě z hlediska oslav úspěchů socialistického režimu a nutnosti posílení role ženy v boji za mír, dochází v roce 1968 k převratné změně. V textech se vyzdvihují nejen úspěchy, ale také překážky a nedostatky systému v chápání role ženy ve společnosti. Mízi bojovná hesla za mír a pozornost se zaměřuje na oslavu rodinného života. Rudé právo současně úvodnímu článku o návštěvě na Pražském hradě věnuje podstatně méně místa.

*„[...] naše společnost po právní stránce vykonala mnoho pro ženskou emancipaci. Současně však (účastnice celostátního sjezdu žen) poukazovaly na to, že právní vymoženosti nejsou vždy v souladu se skutečnými potřebami s všední realitou života pracující ženy, zejména matky,“*⁸¹ stojí v prvním odstavci textu. Už jen tato samotná věta ukazuje nepatrný rozdíl mediálního nahlížení na MDŽ a s ním spojenou ženskou otázku. Rudé právo jakožto hlavní propagandistický nástroj strany KSČ si sice ponechává ideologický záměr zobrazení svátku, ale povoluje otěže silné agitační propagandě. Prezident Antonín Novotný odpovídá nástinem budoucích vizí strany v otázkách sociálního zabezpečení a zlepšení podmínek v zaměstnání. Text se dále zaměřuje na nedostatečné zastoupení žen v zastupitelských funkcích a jejich podíl na řízení veřejného života a odkazuje se na zasedání ústředního výboru

⁸¹ Rudé právo, roč. 48, číslo 67. 8. března 1968, s.1

KSČ, které nastínilo budoucí vývoj pokrokových změn ve všech oblastech života. „*V souladu s rozvojem socialistické společnosti, bude nezbytné věnovat větší praktickou a účinnou pozornost tomu, aby se zlepšily podmínky v zaměstnání, ve veřejném životě, v rodině, aby se zdokonalily služby, celkové sociální zabezpečení rodin, zejména s více dětmi, aby vzrostla péče o děti ve školách a jiných zařízeních. [...] Nedávná zasedání ústředního výboru [...] vyvolala politickou aktivitu a – jak to ani jinak nemohlo být – diskuse, nejrozmanitější názory.*“⁸² Zároveň mizí role sovětských žen jako vzoru pro správnou socialistickou ženu a v tomto vydání se role Sovětského svazu nevyzdvihuje jen minimálně.

Druhý článek vydání se sice přímo neodkazuje na Mezinárodní den žen, ale rozhodla jsem se ho do své práce zahrnout, jelikož rozvíjí důležité téma MDŽ, a sice vzdělání žen. Na konci šedesátých let zaznamenala komunistická vláda stále rostoucí vzdělanost žen. Na základě tohoto článku stoupá počet žen jak se středoškolským, tak vysokoškolským vzděláním a tato křivka má do příštích let potenciál stále růst. Rudé právo s touto skutečností nakládá následovně: „*S rostoucí snahou o vzdělání žen musíme počítat jako s faktem, který můžeme regulovat, a především optimálně usměrňovat.*“⁸³

V podobném duchu se nese vydání z následujícího dne, kde se k tématice MDŽ dostáváme zcela okrajově až téměř vůbec. Jediný konkrétní odkaz na MDŽ se nachází na páté straně, kde Rudé právo otisklo obrázek ženy s kytičkou nakreslené členem výtvarného kroužku v Teplicích. Tématika MDŽ je tak v úplném pozadí mediálního obrazu a znamená přelomovou změnu vyvolanou zrušením cenzury.

9.2 Rok 1969

V roce 1969 se ocitáme v době násilné normalizace poměrů ze strany Sovětského svazu po vpádu vojsk Varšavské smlouvy. Je obnovena cenzura, a to se opět odráží v mediálním obraze MDŽ. Na úvodní straně Rudé právo přeje vše nejlepší ke Dni žen a připojený článek nese název: *Ženy významnou silou v boji za pokrok a mír*. Dostáváme se tedy znovu do ideologického tématu boje za mír typického pro konec čtyřicátých a začátek padesátých let. Článek se tradičně zabývá návštěvou na Pražském hradě a proslvu se jménem delegace žen ujímá plánovačka Státního statku v Levoči K. Staroňová. „*Soudružka Staroňová připomněla, že letos poprvé slavíme 8. března v duchu pokrokových změn polednového vývoje a po přestavbě naší vlasti na federálním základě. [...] Se sympatiemi jsme přijali prohlášení naší federální vlády i národních vlád.*“ [...] „*Vidíme v tom příležitost i pro zájmovou společenskou organizaci žen a pro všechny ženy podílet se na tvorbě celostátní i národní*

⁸² Tamtéž.

⁸³ Rudé právo, roč. 48, číslo 67. 8. března 1968, s. 5

politiky.⁸⁴ Staroňová tak odkazuje na vznik první federální vlády vycházející ze zákona o československé federaci.

Co se týče celkového pojetí ženské otázky v rámci MDŽ, přelom šedesátých a sedmdesátých let je typický pro ztotožnění ženy s rolí matky. Připojená fotografie zobrazuje ženu držící malé dítě, které jí přináší kytičku při příležitosti svátku žen. Text poté pokračuje popisem přátelské besedy z Pražského hradu, kde se Rudé právo snaží vykreslit ženy jako zcela bezstarostné. „*Ženy si nestěžovaly, nepředkládaly požadavky, nekritizovaly. Stačí, když si stěžují a kritizují muži, my jsme na starosti zvyklé*“⁸⁵ popisuje Rudé právo pocity žen. Komunistická strana staví ženy do pozice pracovnice, která zvládá vše. Starat se o rodinu, udržovat teplo rodinného krbu, pracovat, a dokonce vykonávat práci zpravidla mužskou, a ještě si u toho nestěžovat. V textu se dále objevují slova bývalého ministra školství za KSČ Čestmíra Císaře⁸⁶. „*Podtrhl, že současná politika komunistické strany, NF a státu zahrnuje všechno základní, aby se potřeby a zájmy žen, rodin a dětí uspokojovaly rychleji než dosud.*“⁸⁷ Tento agitační tón, jakým psalo Rudé právo o MDŽ v předchozích obdobích je typickým ukazatelem opětovně nastolené cenzury. Zde mediální pokrytí MDŽ v roce 1969 končí, jelikož 9. března Rudé právo nevychází.

9.3 Rok 1970

V roce 1970, stejně jako v roce 1948, nevychází Rudé právo na svátek žen 8. března, a proto čerpám z vydání z následujícího dne.

Titulní stranu otevírá deník reportáží z oslavy MDŽ ve Vítkovických železárnách, což je neobvyklé oživení jinak stále stejné konstrukce článků o Dni žen, kterého se Rudé právo typicky drží. Čtenáři se tak mohou dočíst o pracovnících podniku těžkého průmyslu, které tvoří dvacet osm procent celkového osazenstva. Typicky mužská pracovní pozice obsazená z velké části ženským zastoupením je tak ukázkou pracovního nasazení socialistické ženy. V textu autor líčí obrazy pracujících žen, mezi nimi například „*zdatná jeřábnice a strojnice Olga Volková*“ nebo „*dělnice z válcovny Božka Mlýnková.*“⁸⁸ Autor popisuje průběh svátečního večera, ve kterém nechybí ani výčet dosavadních úspěchů, které mají současné problémy prezentovat jako méněcenné. „*Sál pozorně naslouchá číslům a faktům [...] o tom, co všechno se už pro zlepšení pracovního prostředí vykonalo.*“⁸⁹ Autor zmiňuje nové šatny a

⁸⁴ Rudé právo, roč. 49, číslo 57. 8. března 1969, s. 1

⁸⁵ Rudé právo, roč. 49, číslo 57. 8. března 1969, s. 2

⁸⁶ Byl výraznou postavou reformního hnutí v období pražského jara a angažoval se v opozičním hnutí reformních komunistů Obroda. (Churaň, 1994, s. 57-58)

⁸⁷ Rudé právo, roč. 49, číslo 57. 8. března 1969, s. 2

⁸⁸ Rudé právo, roč. 50, číslo 57. 9. března 1970, s. 1

⁸⁹ Tamtéž.

sauny a snížení počtu žen pracujících na rizikových pracovištích. Současně řečník přiznává, že existuje prostor pro zlepšení, například omezení práce žen na nočních směnách. Nato však přítomné ženy reagují nesouhlasem: „*Zvykly si na nepřetržitý provoz, vyhovuje jim to, vyhovují jim i přiměřené výdělky. [...] Ale co, dnes at' jdou starosti stranou!*“⁹⁰

9.4 Rok 1971

V sedmdesátých letech vrcholí vyobrazení ženy v roli matky. Všechny prezentované role socialistické ženy se během zkoumaných let postupně prolínají, ovšem v každém období dominuje jedna z nich. Role ženy – matky započata zejména v druhé časovém období, v sedmdesátých letech vrcholí. Na tuto skutečnost poukazuje fotografie mladé matky krmící své dítě, s popisem *Žena – matka*, na titulní straně březnového vydání (viz příloha 14). Tento narativ pokračuje i v článcích z vydání, kdy v kratším textu na druhé straně autoři Rudého práva vyzdvihují poslání ženy jako matky, nositelky míru, vychovávající budoucí generace socialistické společnosti. „*Je to přece matčina píseň, s níž se děti ukládají ke spánku. [...] Matka pečuje o to nejcennější, [...] formuje od základu charakter člověka, aby byl ve svém životě dobrý a společnému dílu prospěšný.*“⁹¹ Rudé právo tak zcela ztotožňuje svátek žen s oslavou všech matek.

Současně jsou články referující o MDŽ do roku 1971 kratší než v předchozích obdobích. Rudé právo v roce 1971 na úvodní straně přináší krátké svědectví o návštěvě vybraných žen opět na Bratislavském hradě, kde se nechala slyšet předsedkyně Slovenského svazu žen, že převážná většina žen plně podporuje současnou politiku Komunistické strany Československa, načež předseda Slovenské národní rady Ondrej Klokoč „*vyslovil radost nad tím, že ženy samy se domáhají, aby oslavy jejich svátku nebyly jen formální, aby tento svátek byl političtější, bojovnější, aby se mu vrátil jeho revoluční charakter.*“⁹² Snaha o návrat oslav MDŽ ve znamení boje a revolučního snažení, jak tomu bylo v prvních letech po nástupu KSČ k moci je v tomto období velmi silná, ale současně ukazuje, že bojovná hesla především čtyřicátých a padesátých let vyzívající ženy k udržení míru, nerezonují s ženami tak, jak tomu bylo bezprostředně po nástupu komunistické strany k moci. Po více než dvaceti letech po nástupu KSČ k moci a euforie ze socialistické revoluce, jež stoupenci komunistické strany prožívali se ocitáme v době, kdy je stále zřetelnější, že KSČ nedokáže reagovat na problémy a nedostatky běžného života žen jako je nerovnocenná odměna za práci, pracovní vytížení, nedostatečný systém jeslí a školek pro děti.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Rudé právo, roč. 51, číslo 56. 8. března 1971, s. 2

⁹² Rudé právo, roč. 51, číslo 56. 8. března 1971, s. 1

Na stejné straně se nachází reportáž z oslav MDŽ. Reportáž opět zosobňuje ženu v roli matky a popisuje Osvětovou besedu dětí ve Slatině u Brna a následný společenský večer k oslavě MDŽ. Autorka popisuje oslavy MDŽ jako přátelské setkání žen plné jídla, pití, tance a dobré zábavy, ale současně do textu zahrnuje citace zachycující myšlenkové nastavení mužů i žen k úkonům žen. „*Jenže ženské, když chcete něčeho dosáhnout, musíte nám také pomoci. Více pracovat v Národních výborech a v dalších funkcích,*“ nechal se slyšet například předseda stranické organizace Růžička.

Vydání z 9. března začíná na úvodní straně článkem shrnující oslavy MDŽ. Opakovaná slova chvály, vděku a pozornosti ženám jsou náplní tohoto článku. Rudé právo se zaměřuje na konkrétní oslavy například v Gottwaldovském národním podniku Svit, které popisuje slovy: „*Vedoucí poděkovali ženám za jejich práci a předali kytičky nebo malé dárky. Odpoledne se ženy ze Svitů zúčastnily slavnostního aktivu v závodním klubu, kde 21 z nich převzalo odznak Průkopník socialistické práce. Dalších 16 žen dostalo pak za rodinnou věrnost podniku hodinky.*“⁹³ Dále pak článek vyzdvihuje účast žen ve zdravotnictví, což je rovněž postupná změna ve vývoji mediálního obrazu pracovních pozic, na kterých ženy působí. „*Z celkového počtu pracovníků ve zdravotnictví jsou takřka čtyři pětiny žen.*“⁹⁴

9.5 Rok 1972

Rudé právo se 8. března 1972 ohlíží na rok 1968⁹⁵ a podtrhuje jeho devastující účinky na ženy a jejich úlohu v socialistické společnosti. „*Kontrarevoluční vývoj byl v hlubokém rozporu s nejvlastnějším posláním ženy jako dárkyně života a tvůrkyně spokojeného a šťastného domova.*“⁹⁶ Deník tak jen potvrzuje zpětné kroky, které celá společnost učinila po vpádu vojsk Varšavské smlouvy. „*Kolik jen maminek tišilo bolest dětí, které byly napadány často jen proto, že jejich rodiče zůstali věrni svému třídnímu a internacionálnímu přesvědčení,*“⁹⁷ stojí v článku.

Oslavovaný obraz ženy pracovnice působí i v první polovině sedmdesátých let, kdy se můžeme dočíst, že ve zdravotnictví představují ženy až 79 % všech pracujících, ve stravování 74 % a ve školství 64 %. Stejně tak je dominantní obraz ženy-matky oslavující svůj mezinárodní den. Komunistická strana slibuje ulehčení podmínek pracujícím matkám a

⁹³ Rudé právo, roč. 51, číslo 57. 9. března 1971, s. 1

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Období Pražského jara a politického uvolňování.

⁹⁶ Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 1

⁹⁷ Tamtéž.

poukazuje na dosavadní úspěchy strany při řešení jejich problémů. „[...] v oblasti sociální, kde došlo k rozšíření a zvýšení mateřského příspěvku a prodloužení mateřské dovolené.“⁹⁸

V následujícím článku se můžeme dočíst, jaké aspekty byly oceňovány a současně byly podmínkou pro pozvání žen na Pražský hrad na oslavu MDŽ. „Při jejich výběru se nehodnotily pouze pracovní zásluhy, ale i skromnost, dobrý přístup k lidem, osobní obětavost, příkladný rodinný život, správná výchova dětí, důslednost v jednání, moudrost, ochotné předávání zkušeností mladším, ale i příkladná sportovní reprezentace.“⁹⁹ Takovéto ženy byly tradičním příkladem. Prezident Ludvík Svoboda pak v souvislosti s MDŽ a posláním ženy za udržení míru upozorňuje na válečné tendence západu a nemalé úkoly, které stojí před socialistickým blokem. „Učinit z Evropy kontinent míru a spolupráce. Zastavit hanebnou agresi proti národům Indočíny.“¹⁰⁰ Do pomyslného boje si přeje prezident zapojit i ženy. Jeho proslav k ženám je zachycen na rozsáhlé fotografii na titulní straně (viz příloha 15).

Také v tomto období Rudé právo ponechávalo prostor pro příběhy jednotlivých žen, které měly čtenářům přiblížit jejich běžný život a starosti, se kterými se socialistická žena snadno vypořádává. V textu je prezentován obraz české lyžařky Heleny Šikolové,¹⁰¹ která ženám dávala tipy na udržení štíhlé linie. „Dávala nám za příklad svoji maminku, která každý den běhá na autobus v práci zvedá dost těžké balíky, a ještě si jde večer zacvičit.“¹⁰² Helena pak opouštěla Pražský hrad s kyticí. „To muži z odboru vnitřní správy Hradu složili hold příkladné sportovkyni.“¹⁰³

V článku na třetí straně s názvem „Jak si vedou ženy na vedoucích funkcích“ najdeme příběhy dokonce sedmi žen zastávající nejrůznější pozice, mezi nimi například vedoucí sběrný šatstva, inženýrka v JZD nebo technička v oděvním průmyslu. Na vyšší pozice ženy v socialistické společnosti nedosahovaly. Inženýrka Věra Martínková se svěří, že má svou práci ráda, ale trápí ji, že na vedoucí pozice se mnohem častěji dostávají muži, což se ukázalo jako velmi aktuální problém té doby. „Neměla to být stížnost na podmínky ve vlastním podniku, ale podobné zkušenosti jsou známy z mnoha dalších závodů a resortů,“¹⁰⁴ upřesňuje redaktor. Na přiložené fotografii je zobrazena upravená žena studující pracovní návod (viz příloha 16).

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 2

¹⁰¹ V roce 1972 vyhrála bronzovou medaili na zimních olympijských hrách.

¹⁰² Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 1

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 3

K větší kritice se dostáváme až na osmé straně vydání, kde ženy sportovkyně sdílí svůj pohled na emancipaci ve sportu. Parašutistka Jana Kabešová sdílí své pocity o omezené emancipaci žen, která končí u podmínek sportovní soutěže: „*Jsem vdaná, zaměstnaná a mám dceru. A také babičku. Kdybych nemohla říct: babi, prosím tě ohlídej ji, tak by má sportovní kariéra brzy skončila. [...] Měla jsem dříve potíže i v zaměstnání, finanční problémy, prémie jsem nedostala, ale zato jsem pořád slyšela: Holčička jde skákat a my abychom za ni dřely.*“¹⁰⁵ Věta, kterou svou odpověď Jana zakončuje zní: „*Dokud bude žena pracovat doma a v zaměstnání a ještě sportovat, tak nikdy k absolutní emancipaci nedojde.*“¹⁰⁶

9. března se na úvodní straně můžeme dočíst o návštěvě vybraných žen na Bratislavském hradě, které tentokrát přijal předseda Slovenské národní rady Ondrej Klokoč. Předseda ve svém otisknutém projevu vyzdvihuje nejen potřeby tvrdé práce žen, ale i jejich citlivého srdce, které je potřebné v rodině, ale i v závodech a kolektivech. Vydání je pak obohaceno třemi fotografiemi dodávající obrazovou podobu oslav MDŽ z roku 1972. Na první žena podávající ruku předsedovi Klokočovi, na druhé několik žen a představitelů strany z besedy v Praze pořádané Československým svazem žen a na poslední zástup mužů čekající před květinářstvím s popisem: *obvyklý obrázek 8. března*¹⁰⁷ (viz příloha 17).

9.6 Rok 1973

Poslední rok sledovaného období se zdá, že témata MDŽ jsou zcela vyčerpána, čemuž příhodně odpovídá titulky na úvodní straně vydání. „*Co dál dělat pro naše ženy.*“¹⁰⁸ V roce 1973 bylo zaměstnáno téměř 90 % žen a skoro každý druhý pracující člověk byla žena, s čímž byly ženy podle Rudého práva smířeny a spokojeny. Potřeba přesvědčit čtenáře o tomto postoji se v textech pravidelně opakuje. „*...většina z nich pracuje ráda. Ukázal to například průzkum, v němž ženy odpovídaly, že práce se jim stala životní potřebou, a že už si vůbec neumějí představit, že by zůstaly navždy jen v domácnosti.*“¹⁰⁹ Tato věta stojí v nepatrném rozporu s podtitulkem stejného článku, který zní: „*Co udělat, aby ženám zbylo více času na rodinu.*“¹¹⁰ Neustálý nepoměr a balancování vysokého pracovního nasazení s tvořením tepla domova pro svou rodinu, které komunistická strana vyžaduje po všech správných budovatelkách socialismu se opakovaně setkává s problémy. „*Před několika lety rozvratníci spekulovali s tím, že ženy mají těžší životní a pracovní podmínky než muži. Tvářili se jako jejich zastánci, ale ve skutečnosti je chtěli zbavit účasti na politickém životě a budování*

¹⁰⁵ Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 8

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Rudé právo, roč. 52, číslo 58. 9. března 1972, s. 2

¹⁰⁸ Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 1

¹⁰⁹ Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 1

¹¹⁰ Tamtéž.

republiky a zahnat je znovu mezi čtyři kuchyňské stěny,¹¹¹ stojí v dalším článku ze stejného vydání.

Problémy, které se každoročně rozebírají při příležitosti MDŽ. Rudé právo jim v sedmdesátých letech věnuje více mediálního prostoru, než tomu bylo zejména v prvním sledovaném období, kde se pozice komunistické vlády prezentovala jako bezchybná. V tomto roce Rudé právo apeluje zejména na nedostatečné hygienické podmínky v zaměstnání.

Výsadou letošních oslav MDŽ bylo slavnostní představení Hubičky od Bedřicha Smetany, zorganizované Československou radou žen. „Víte, nikdy jsem ještě v Národním divadle nebyla, my z živočišné výroby známe spíš cestu do maštale a domů,¹¹² hodnotí událost Anna Horňáková.

9. března přináší Rudé právo na úvodní straně text o návštěvě žen na Pražském hradě, kde přímo o MDŽ referuje jako o svátku všech maminek. Článek je po proslovech zakončen také slovy: „Vysoce si vážíme této práce, a to tím více, že vedle ní naplňují ženy poslání nejvlastnější – poslání matek v rodině.“¹¹³ Návrat k původní rétorice je sice patrný, ale určitá forma kritiky a adresování problémů přetrvává i po normalizaci poměrů ze strany Sovětského svazu, což je z části vidět i v tomto textu. „Národní výbory soustavně rozšiřují a zlepšují služby, zvyšují počet míst v mateřských školách a jeslích, zdokonalují zdravotnická zařízení i péči o ženy [...]. Tuto politiku chceme trvale, a ještě výrazněji uplatňovat. Vždyť jejím cílem je ulehčovat ženám práci a postupně je zbavovat přemíry starostí, které denní život přináší zejména zaměstnaným ženám.“¹¹⁴

9. března pak Rudé právo přináší ještě jeden osobnější článek o paní Marii Koplíkové, jedné z účastnic na Pražském hradě, která obdobně jako v podobných článcích z předchozích let popisuje svou cestu do Prahy a rozpaky před panem prezidentem. Krátký text na páté straně se pak ohlíží na léta dřiny před únorovým převratem očima redaktora Milana Pavlíka.

9.7 Dílčí shrnutí třetího období

Ve třetím sledovaném období se ocitáme v roce, kdy se poprvé od nástupu komunistů v roce 1948 ruší cenzura a následně se obnovuje pod tlakem nově ukotveného dozoru Sovětského svazu po srpnu 1968. Krok zrušení cenzury je zcela přelomový pro všechna média, která se mohou v následujících několika měsících vyjadřovat bez kontroly KSČ. Tato změna se projevuje také v Rudém právu a znamená viditelný obrat v mediálním obraze MDŽ. Jednak v roce 1968 prudce klesá počet napsaných článků na celkem dva, ale také se Rudé

¹¹¹ Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 3

¹¹² Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 1

¹¹³ Rudé právo, roč. 53, číslo 58. 9. března 1973, s. 1

¹¹⁴ Rudé právo, roč. 53, číslo 58. 9. března 1973, s. 2

právo naplno snaží popsat problémy pracujících žen, které nejsou schopny zaujímat předešlé role, které se od nich ve společnosti očekávají. Správná socialistická žena má být vynikající pracovnice, vytvářet teplo rodinného domova a zároveň aktivně budovat socialismus. Kritika je tak ve třetím sledovaném období ostřejší. Mizí bojovná hesla za mír a pozornost se zaměřuje na oslavu rodinného života. Upozorňuje se i na to, že pracovní nasazení žen neodpovídá jejich zapojení do řízení společnosti.

V roce 1969 se normalizace poměrů a vliv Sovětského svazu po srpnu 1968 v Rudém právu projevuje. Deník se vrací k původní ideologické rétorice boje za mír, ale mediální obraz MDŽ si uchovává určité aspekty kritiky z předchozích let. Forma kritiky nedostatečných pracovních podmínek a nedostatečné reakce na problémy žen tak v textech zůstává, ale deník odůvodňuje problémy selháváním občanů, a ne socialistického systému. Rovněž vrcholí obraz role ženy – matky. V roce 1970, 1971 a 1972 nastává další změna – návštěva vybraných pracovnic u významných politických představitelů se v těchto letech koná také na Bratislavském hradě, což může souviset například s faktem, že generální tajemník ÚV KSČ byl od roku 1969 slovenský politik Gustav Husák nebo se zákonem z roku 1968. Jednalo se o ústavní zákon, který učinil z Československé socialistické republiky federaci dvou národů založené na rovnoprávnosti, suverenitě a právu na sebeurčení pro každého z nich. Zákon tak upevnil český a slovenský národ ve vůli žít v rámci jednoho státu jako rovnocenní partneři.¹¹⁵ To se mohlo odrazit na výběru místa pro návštěvu nejlepších pracovnic během tak velkého svátku jako bylo MDŽ a mohlo být projevem rovnocennosti obou národů. Za třetí sledované období vychází dvacet tři textů různé délky, což je stejný počet jako v předchozích obdobích, ale rozdíl je v jejich rozložení. V letech 1968 až 1971 je jejich počet nízký a od roku 1972 počet stoupá.

Tabulka 3 – počet napsaných článků za třetí sledované období

Počet napsaných článků	8. března	9. března
1968	2	0
1969	2	X
1970	X	1
1971	4	1
1972	6	2
1973	8	4

¹¹⁵ *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 4. listopadu 1968, 1968(41), s. 381. ISSN 0322-8037. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:78b345c0-757c-11e9-8a6e-5ef3fc9bb22f>

10 Práce Rudého práva s fotografiemi žen

Fotografie byly nedílnou součástí mediálního obrazu Mezinárodního dne žen během sledovaného období. Současně se tyto grafické obrazy žen v průběhu let měnily s ohledem na kontext doby a role, které byly v daném období dominantní, což bude předmětem této kapitoly. Mezinárodní den žen, jakožto jeden z předních svátků komunistického režimu, dostával velkou mediální pozornost. Největší prostor se mu věnoval právě 8. března. Vydání z 9. března obsahují jen málokdy fotografie k MDŽ na titulní straně a obecně se svátku věnují spíš okrajově.

První sledované období se nese v duchu pokrokových změn a obrazu ženy – pracovnice, což se opakovaně projevuje na fotografiích. Ve vydání z roku 1948 se fotografie ještě neobjevují, ale o rok později, 8. března 1949, už zpráva o MDŽ zaujímá titulní stranu. V pravém horním rohu se nachází fotografie Zdeňky Semerákové. Žena oblečená do pracovního úboru na skacím stroji plní svou pracovní úlohu na 130 % (viz příloha 1). 8. března 1950 se pak na třetí straně nachází velká fotografie ženy s hořící pochodní v zástupu desítek dalších žen, které vyráží do boje za socialismus (viz příloha 2). V pravém dolním rohu text doplňuje další fotografie tentokrát chudé ztrápené ženy vycházející z jeskyně představující život v kapitalismu s popiskem *Španělské ženy jsou nuceny žít v děrách a jeskyních*¹¹⁶ (viz příloha 3). Od roku 1950 dále už začíná titulní stranu vydání na Den žen zaujímat fotografie u prezidenta republiky. Většinou se jedná o fotky, na kterých jsou zachyceny desítky žen v sále Pražského hradu a proti nim stojící tehdejší prezident Klement Gottwald, (viz příloha 4) nebo vřelé fotografie žen a prezidenta podávající si ruce během pozdravů. 8. března 1952 je na druhé straně vydání fotografie zástupu Pražských žen z Manifestace k MDŽ (viz příloha 5). Tyto fotografie mají ukázat nekončící boj žen za mír ve světě. První sledované období není ještě na fotografie tak bohaté vzhledem k celkovému pojetí struktury novin v tomto období, kdy převážně dominuje text.

V druhém sledovaném období se setkáváme s více fotografiemi, na kterých nejdříve jednoznačně dominuje obraz ženy – matky. 8. března 1958 je uprostřed titulní strany zachycena usmívající se matka se svou malou dcerou (viz příloha 6). Stejně zobrazení je na titulní straně vydání z následujícího roku, s tou výjimkou, že žena drží malého syna a velkou kyticí (viz příloha 7). Poslední strana vydání zobrazuje korejskou dívku mířící na výstavbu velkého čínského průmyslového centra, kde působí jako vynikající montérka (viz příloha 8). V roce 1960 se na titulní stranu dostává fotografie z návštěvy Pražského hradu tentokrát u

¹¹⁶ Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 3

prezidenta Antonína Novotného (viz příloha 9). Na druhé straně nahoře pak můžeme vidět dvě ženy pracující na výstavbě Východoslovenských železáren (viz příloha 10), studující plán konstrukce a fotka v podobném duchu se dále nachází na straně čtyři. „*Lékařka Vu-thi-Chin, členka výkonného výboru Svazu vietnamských žen, je vynikající lékařkou. Kromě této činnosti zastává i významnou funkci v hanojské městské radě,*“¹¹⁷ je napsáno v popisku fotografie (viz příloha 11). V roce 1961 se ve vydání z 8. března na druhé straně objevuje fotografie mužů darující ženě kytičku k MDŽ své kolegyni z kolektivu ČKD (viz příloha 12). Vydání je na fotografii velmi bohaté a dále obsahuje fotky dětí vyrábějící dárky pro maminky k MDŽ (viz příloha 13). V roce 1962 a 1963 klesá počet propagandistických fotografií pracujících žen a dominují fotografie z Pražského hradu na titulních stranách.

Ve třetím sledovaném období se opět setkáváme s fotografiemi žen se svými dětmi. Zdobí je titulní strany z 8. března roku 1970, 1971, 1972 i 1973 (viz příloha 14). Na fotkách z Pražského hradu z roku 1969 a 1972 se objevuje nový prezident Ludvík Svoboda, ale nadšené výrazy pracovníků, které měly tu čest ho na hradě navštívit, zůstávají stejné (viz příloha 15). Kromě toho, ale sedmdesátá léta kladou o dost menší důraz na propagandistický aspekt příložených fotografií. Už jen zcela výjimečně se ve vydáních najdou fotografie žen u těžkých strojů v pracovních úborech. Dominuje obraz matky, upravené ženy studující pracovní materiály jako například na fotografii z 8. března 1972 na třetí straně (viz příloha 16), ženy držící kytici, kterou dostaly ke Dni žen. Motivem MDŽ je i obraz mužů čekající u květinářství (viz příloha 17).

¹¹⁷ Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 4

Závěr

Hlavním výzkumným cílem této práce byla komparace mediálního obrazu Mezinárodního dne žen v deníku Rudé právo během tří časových období. Vycházela jsem přitom z hypotézy, že v prvním sledovaném období bude Rudé právo klást největší důraz na revoluční podstatu MDŽ, pro co největší podporu nově ukotvené vlády. Oproti tomu v druhém sledovaném období bude mediální obraz MDŽ uvolněnější vzhledem k rostoucí liberalizaci ve společnosti a vyčerpání ideologických hesel a ve třetím sledovaném období po uvolnění v rámci Pražského jara a následné normalizaci poměrů dojde k původnímu důrazu na ideologickou podstatu MDŽ se zaměřením na rodinný život.

V prvním sledovaném období je Rudé právo nejdůraznější na ideologický aspekt MDŽ. Prvních několik let po únorovém převratu Komunistické strany Československa využívá Rudé právo svátek MDŽ k podpoře socialistické ideologie po vzoru v Sovětském svazu. Revoluční podstata MDŽ je v tomto období nejsilnější a ženy jsou v textech prezentovány jako bojovnice za světový mír. Role, kterou ženy v tomto časovém období představují je žena – pracovnice. Jak v textech, tak na fotografiích je dominantní téma pracovního nasazení československých žen, přičemž sovětské ženy a ženy socialistického bloku jim jdou největším příkladem. Mezi dominantní pracovní pozice na konci čtyřicátých a začátku padesátých let, které Rudé právo vyzdvihuje patří například řidičky, soustružnice, valčíčky, slévačky, pracovnice v továrnách na výrobu strojních součástek, ale také zdravotnice. Zároveň jsou texty psány v duchu příprav na budovatelské kroky, které na ženy v rámci udržení socialistického systému v budoucnu čekají. Tyto přípravy znamenají intenzivní boj za udržení světového míru a zejména vysoké pracovní nasazení. Za největšího nepřítele jsou v textech považovány kapitalistické státy v čele se Spojenými státy americkými a v rámci politiky udržení světového míru (což mají podle Rudého práva v rukou také ženy) se deník nejčastěji odkazuje na hrozbu další světové války vyvolané právě Spojenými státy. Ideologickému důrazu na MDŽ odpovídá i četnost článků, která je v prvním sledovaném období ze všech největší. Článků různého rozsahu vychází od roku 1948 do roku 1953 šedesát. Tento nárůst nastává v roce 1950 a dále pokračuje až do posledního roku sledovaného roku. V roce 1953 prudce klesá počet napsaných článků k MDŽ z důvodu úmrtí sovětského vůdce Josifa Stalina. V kontrastu je tato událost použita jako forma opětovného důrazu na ideologický aspekt a revoluční charakter MDŽ, který přesto v následujících letech postupně upadá.

V druhém sledovaném období se projevuje, že mediální obraz MDŽ měl rituální charakter. Druhé období pokračuje v ideologické podstatě MDŽ boje za mír, ale do popředí

dostává nové aspekty. Největší změna tohoto období je změna dominantní role, kterou ženy ve společnosti zaujímají, a to role ženy – matky. Jak v textech, tak na fotografiích převažuje téma mateřství, které je pro socialistickou společnost klíčové. Žena má na základě této role poslání vychovávat nejen své děti, ale celou budoucí generaci v myšlenkách socialistické revoluce. Součástí mediálního obrazu tohoto období je udělování nejrůznějších cen, jak za pracovní výkony, tak za výchovu dětí. V roce 1958 se poprvé udělují odznaky Mateřství oslavující ženy vychovávající nejčastěji pět a více dětí. Do popředí se dostávají nejrůznější články vyprávějící příběhy žen, ať už se jedná o ženy pozvané na Pražský hrad k prezidentovi republiky, nebo příběhy žen, které se v závodech dostaly na významnou pozici, i přestože jim nikdo nevěřil. V rámci rostoucí liberalizace ve společnosti během šedesátých let je v článcích stále patrnější určitá forma kritiky upozorňující na nedostatky života žen, což v prvním sledovaném období není součástí mediálního obrazu téměř vůbec. Objevují se články upozorňující na časté vyčerpání a věčnou uspěchanost, což je běžnou součástí života socialistické ženy. Tento problém pramení z potřeby skloubit rodinný život s vysokým pracovním nasazením a intenzivním politickým angažováním. To ženy nejsou schopny dlouhodobě aplikovat. Dále se Rudé právo při kritice imperialistického světa v čele se Spojenými státy americkými tentokrát nejčastěji odkazuje na hrozbu atomové a koloniální války. Opět tak podporuje myšlenky míru, za které ženy bojují svou prací a výchovou.

Třetí sledované období je nejvíce turbulentní, co se mediálního obrazu MDŽ týče. V roce 1968 se poprvé od nástupu KSČ k moci ruší cenzura a 8. a 9. března 1968 tak Rudé právo o svátku referuje bez dříve zavedených cenzurních opatření. Tato skutečnost se na stránkách deníku odráží, jak v počtu článků, který je minimální, tak v tématech, které jsou předmětem napsaných textů – právní vymoženosti postavení ženy nejsou v souladu s jejím běžným životem. Vzhledem k tomu, že byly napsány pouze dva články k MDŽ, není ve vydání vyzdvihována žádná dominantní role ženy. V roce 1969 se opět nastoluje cenzura v rámci normalizace poměrů po vpádu vojsk Varšavské smlouvy a Rudé právo se vrací k původní ideologické rétorice. Opětovný důraz na MDŽ se v Rudém právu nejvíce projevuje v roce 1972 a 1973. V těchto letech vychází dohromady až dvacet článků a postupně tak stoupá důraz na MDŽ v deníku. Rovněž se v roce 1972 na titulní stranu dostává rozsáhlý článek o návštěvě žen na Pražském hradě, což bylo v roce 1969 a 1970 upozaděno. V textech přetrvává forma kritiky zaměřená na nedostatky pracovních podmínek a zejména přetíženost žen, kterým se nedaří kloubit rodinný, pracovní a politický život dohromady. Ve třetím období dále přetrvává dominantní role ženy – matky a rodinného života. Role pracovnice se sice v textech projevuje například otázkou žen ve vedoucích pozicích, ale je silně upozaděna.

Zmiňované pracovní pozice jsou například inženýrka, technička, učitelka, zdravotnice, ale také jeřábnice a dělnice. Svůj prostor v sedmdesátých letech dostávají nově sportovkyně.

Jednotlivé výzkumné cíle, které jsem si stanovila v úvodu práce, byly pomocí vybrané historicko-srovnávací metody naplněny. Tato práce může být přínosem při následné bližší analýze mediálního obrazu ženy v dobových periodikách a analýze jejího postavení ve společnosti během 20. století. Pro další výzkum tohoto tématu by bylo vhodné provést analýzu dalších let až do pádu komunistického režimu v roce 1989.

Seznam literatury

Balík, S. *Únor 1948 - zlom, nebo kontinuum?* In Dejmek, J. & Loužek, M. *Únor 1948. Šedesát let poté*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. ISBN 978-80-86547-01-5

Bednařík, P., Jirák, J. & Köpplová, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-30028-8

Bilšajová, V. *Postavení ženy za socialismu*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960.

Cui, K. *Charlotte Perkins Gilman*. University of Chicago, 2020. Dostupné z: <https://womanisrational.uchicago.edu/2020/12/15/charlotte-perkins-gilman/>

Černá, M. *Women under socialism: what degree of emancipation?* Cahiers du CEFRES, n° 30, 2006. Dostupné z: <https://shs.hal.science/halshs-01160412/document>

Černý, R. *Antonín Novotný: Vzpomínky prezidenta*. PolArt, 2008. ISBN 978-80-87286-00-5

Douděra, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980.

Goodman, R. M. *The Invasion of Czechoslovakia: 1968*. The International Lawyer, 4(1), 1969. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40704597>

Gímeš, E. & Koudelka, F. *Počátky „normalizace“ na severní a střední Moravě: sborník studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ISBN 80-85270-56-0

Hoppe, J. *Pražské jaro v médiích*. Doplněk, 2004. ISBN 80-7239-162-3

Hroch, M. *Hledání souvislostí: Eseje z komparativních dějin Evropy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. ISBN: 978-80-7419-259-3

Hudec, V. *Úvod do teorie žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1989. ISBN 80-7077-048-1

Churaň, M. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Praha: Libri, 1994. ISBN 80-901579-5-5

Jechová, K. *K historii Koordinačního výboru tvůrčích svazů*. In Pecka, J., Prečan, V. *Proměny Pražského jara 1968-1969*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-85765-02-0

Jiráček, J. & Köpplová, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-287-4

Kaplan, T. *On the Socialist Origin of International Women's Day*. *Feminist Studies*, 1985. roč. 11. Dostupné z: <https://files.libcom.org/files/International%20Women's%20Day.pdf>

Kaplan, K. *Pět kapitol o únoru*. Doplněk, 1997. ISBN 80-85765-73-X

Kaplan, K. *Antonín Novotný: Vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*. Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-08-2

Kaplan, K. *Únor 1948*. Epoque, 2018. ISBN 8075575725

Klevetová, V. & Turková, M. *Manifestační projevy dělnické solidarity*. *Český Lid*, 1987. 74(3). Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/42703470>

Kolářková, T. *Pro šťastný a spokojený život? Mezinárodní den žen, první den školního roku a Závody míru v období normalizace jako příklady ideologické praxe*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/65533/DPTX_2013_1_11210_0_381813_0_144384.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Končelík, J. & Trampota, T. *Rudé právo v kontextu reformy konce 60. let: metodické poznámky ke kvantitativní analýze*. Praha: UK FSK, 2006. ISSN 1801-5999

Končelík, J. *Dva tisíce slov. Zrod a důsledky nečekaně vlivného svolání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. roč. 15, č. 3-4.

Končelík, J., Orság, P. & Večeřa, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. [s. 1.]: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8

Křivánková, A. & Vatrál, J. *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl 4. Praha: Novinář, 1989. ISBN 80-7077-036-8

Lifšic, M. & Jungmannová, V. *Marxismus a estetická výchova*. Česká Literatura, 1971. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/42707945>

Macura, V. *Šťastný věk: symboly, emblémy a mýty 1948-1989*. Praha: Pražská imaginace, 1992. ISBN 80-7110-100-1

Machala, J. *Retribuce a parlamentní volby 1946*. Paměť a dějiny: Revue pro studium totalitních režimů, 2013. roč. 7, č. 2. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1302/039-051.pdf>

Měchýř, J. *O novodobých dějinách Československa*. 1. vyd. Praha: Magnet-Press, 1991. ISBN 62-064-91.

Nálevka, V. *Světová politika ve 20. století II*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml, 2000. ISBN 80-86493-16-44

Nečasová, D. *Buduj vlast – posilíš mír! Ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*. Brno: Matice moravská, 2011. ISBN: 978-80-86488-82-0

Nečasová, D. *Nový socialistický člověk. Československo 1948-1956*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-185-8

Otáhal, M. *Opozice, moc, společnost 1969/1989*. Praha: Maxdorf. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ISBN 80-85800-12-8

Pažout, J. *Reakce československých studentů v době Pražského jara na protestní hnutí na západě*. In Kárník, Z. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. 2. svazek. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2. svazek, 2004. ISBN: 80-865669-77-2

Penn, S. & Massimo, J. *Gender politics and everyday life in state socialist East and Central Europe*. New York: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN 0230613004

Rataj, J. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1696-7

Röhrich, A. *Ideologie, jazyky, texty*. Liberec: Bor, 2008. ISBN: 978-80-86807-96-6

Rychlík, J. *Československo v období socialismu 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN: 978-80-7601-334-6

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 4. listopadu 1968, 1968(41), s. 381. ISSN 0322-8037. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:78b345c0-757c-11e9-8a6e-5ef3fc9bb22f>

Sedláková, R. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9

Schelle, K. *Únor 1948 a změny v organizaci státního mechanismu*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2018. ISBN 978-80-7418-289-1

Scholze, S. *Der Internationale Frauentag einst und heute: Geschichtlicher Abriss und weltweite Tradition vom Entstehen bis zur Gegenwart*. Berlin: Trafo, 2001. ISBN 3896261290

Schweller, R. L. *Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back*. In. *International Security*, 19(1), 1994. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2539149>

Snyder, T. & Brandon, R. *Stalin a Evropa: napodobit a ovládnout 1928-1953*. Past production, Moderní dějiny, 2019. ISBN 978-80-906778-5-2

Suri, J. *The Promise and Failure of “Developed Socialism”: The Soviet “Thaw” and the Crucible of the Prague Spring, 1964-1972*. *Contemporary European History*, 15(2), 2006. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20081303>

Svoboda, M. „*Chléb a růže*“ - 100 let Mezinárodního dne žen. ČSSD, 2011. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/aktualne/blogy/chleb-a-ruze-100-let-mezinarodniho-dne-zen/>

Un.org: *International Women's Day*. [online]. [cit. 2023-03-28] Dostupné z: <https://www.un.org/en/observances/womens-day/background>

Vančura, J. *Naděje a zklamání – Pražské jaro 1968*. Čs. středisko nezávislé literatury, 1998. ISBN 3-89014-045-9

Šťastná, B. MDŽ: ženy „na oslavu svého svátku“ musely odpracovat miliony hodin zdarma. Paměť národa, 2022. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/mdz-zeny-na-oslavu-sveho-svatku-musely-odpracovat-miliony-hodin-zdarma>

Uhrová, E. *Ženy v KSC a textilní dělnice v Čechách*. In Kárník, Z. & Kopeček, M. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. ISBN 80-865669-77-2

Wagnerová, A. *Žena za socialismu*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. ISBN 978-80-7419-252-4

Rudé právo:

1948-1953

H. R. *Žena dneška: Tradici Mezinárodního dne žen*. Rudé právo, číslo 57. 7. března 1948, s. 5

S. K. *Ženy Sokolova*. Rudé právo, číslo 57. 7. března 1948, s. 5

Hodinová-Spurná, A. *Mezinárodní den žen 1949*. Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 1

Gottwaldová, M. *Obětavá práce žen je veliká pomoc vlasti a míru*. Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 1

TASS, ČTK. *Ženy celého světa na obranu míru*. Rudé právo, roč. 29, číslo 56. 8. března 1949, s. 2

V budovatelské práci mají ženy velký tvůrčí podíl. Rudé právo, roč. 29, číslo 57. 9. března 1949, s. 1

SIB. *Ženské hnutí – jeden z mohutných oddílů demokratického tábora*. Rudé právo, roč. 29, číslo 57. 9. března 1949, s. 2

V předních řadách boje za mír. Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 1

ČTK. *Uvědomělou prací vyjádří ženy solidaritu s mírovým bojem žen celého světa*. Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 1

ČTK. *Manifestace Pařížských žen proti válce*. Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 2

Glaserová, H. *Ženy osvobozené Číny posilují mír*. Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 3

Mužiková, A. *Slavná historie Mezinárodního dne žen*. Rudé právo, roč. 30, číslo 57. 8. března 1950, s. 3

RP. *Československé ženy manifestovaly svou nezlomnou vůli uhájit mír*. Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 1

Benedikt, S. *Slevačka – údernice*. Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 1

ČTK. *Mezinárodní den žen mohutnou manifestací mírové solidarity*. Rudé právo, roč. 30, číslo 58. 9. března 1950, s. 2

Mezinárodní den žen – den boje za mír a demokracii. Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 1

Janů, J. *Sovětské ženy – nadšené budovatelky komunismu*. Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 3

Faktorová, F. *Žena v kapitalistických a koloniálních zemích*. Rudé právo, roč. 31, číslo 56. 8. března 1951, s. 3

RP. *Československé ženy zvýší své úsilí v boji za mír, za výstavbu socialismu v naší vlasti*. Rudé právo, roč. 31, číslo 57. 9. března 1951, s. 1

ČTK. *Projevy přátelství československým ženám*. Rudé právo, roč. 31, číslo 57. 9. března 1951, s. 1

Mezinárodní den žen. Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

ČTK. *K novým úspěchům v boji našich žen za mír, rozkvet vlasti a štěstí našich dětí*. Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 1

RP. *Mohutná manifestace Pražských žen v Průmyslovém paláci*. Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 2

Papardová, M. *Jsem přesvědčená o vítězství míru*. Rudé právo, roč. 32, číslo 58. 8. března 1952, s. 2

TASS, ČTK. *Oslavy Mezinárodního dne žen ve znamení zvýšeného boje za mír*. Rudé právo, roč. 32, číslo 59. 9. března 1952, s. 4

RP. *Z oslav Mezinárodního dne žen*. Rudé právo, roč. 32, číslo 59. 9. března 1952, s. 6

Mezinárodní den žen. Rudé právo, roč. 33, číslo 67. 8. března 1953, s. 5

Dolinová, S., Pivoňková, J. *Od základů se změnil život našich žen*. Rudé právo, roč. 33, číslo 67. 8. března 1953, s. 5

1958-1963

Od našeho zpravodaje. *Díky ženám za obětavou práci.* Rudé právo, roč. 38, číslo 67. 8. března 1958, s. 1, 2

Mezinárodní den žen. Rudé právo, roč. 38, číslo 67. 8. března 1958, s. 1

Michálková, V. *Ženy hovoří s prezidentem.* Rudé právo, roč. 38, číslo 67. 8. března 1958, s. 1

ČTK. *Ženy – stavbařky vyznamenány.* Rudé právo, roč. 38, číslo 68. 9. března 1958, s. 1

Oborský, S. *O ženě, která spěchá.* Rudé právo, roč. 38, číslo 68. 9. března 1958, s. 2

Michálková, V. *Osm životů.* Rudé právo, roč. 39, číslo 68. 8. března 1959, s. 2

TASS. *Pozdravné poselství ÚV KSS sovětským ženám.* Rudé právo, roč. 39, číslo 67. 9. března 1959, s. 3

Od našeho zpravodaje. *Naše ženy učiní vše pro život bohatý a šťastný.* Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 1

Michálková, V. *Jak robia – tak sa majú.* Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 2

Oslavy 50. výročí Mezinárodního dne žen ve světě. Rudé právo, roč. 40, číslo 67. 8. března 1960, s. 4

ČTK. *Slavnostní zasedání k MDŽ v Kremlu.* Rudé právo, roč. 40, číslo 68. 9. března 1960, s. 4

Od našeho zpravodaje. *Ženy mají významný podíl na všech úspěších socialistické výstavby.* Rudé právo, roč. 41, číslo 67. 8. března 1961, s.1, 2

ČTK. *Manifestace k MDŽ v Bratislavě.* Rudé právo, roč. 41, číslo 68. 9. března 1961, s. 2

Od našeho zpravodaje. *Významné poslání žen v životě naší společnosti.* Rudé právo, roč. 42, číslo 66. 8. března 1962, s. 1, 2

Z oslav Mezinárodního dne žen. Rudé právo, roč. 42, číslo 67. 9. března 1962, s. 1

ČTK. *Ženy celého světa žádají mír a bezpečnost.* Rudé právo, roč. 42, číslo 67. 9. března 1962, s. 3

Pro. *Ženy mají významný úkol při budování socialistické společnosti.* Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963. s. 1

Provazník, Z. *Ve čtvrtek na Pražském hradě.* Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963. s. 2

Chruščovová, N. *Necht' zavládne mír a štěstí.* Rudé právo, roč. 43, číslo 67. 8. března 1963. s. 3

Pacovský, L. *Půlmiliónty.* Rudé právo, roč. 43, číslo 68. 9. března 1963, s. 1

ČTK. *Z oslav MDŽ v krajích.* Rudé právo, roč. 43, číslo 68. 9. března 1963, s. 2

1968-1973

Pro. *Ženy pomohou hledat cesty k pokrokovým změnám.* Rudé právo, roč. 48, číslo 67. 8. března 1968. s.1

Wynnyczuk, V. *Žena a vzdělání – ve světle nových demografických poznatků.* Rudé právo, roč. 48, číslo 67. 8. března 1968, s. 5

Rudé právo, roč. 48, číslo 68. 9. března 1968, s. 5

Ii. *Ženy významnou silou v boji za pokrok a mír.* Rudé právo, roč. 49, číslo 57. 8. března 1969, s. 1

Lišková, J. *Žena je budoucnost muže.* Rudé právo, roč. 49, číslo 57. 8. března 1969, s. 2

ČTK. *Uvědomělé vlastenectví slovenských žen.* Rudé právo, roč. 50, číslo 56. 7. března 1970, s. 1

Svoboda, J. *I s těmi květy*. Rudé právo, roč. 50, číslo 56. 7. března 1970, s. 3

Blažej, D. *O ženách v rytmu valčíku*. Rudé právo, roč. 50, číslo, číslo 57. 9. března 1970, s. 1

ČTK. *Ženy na Bratislavském hradě*. Rudé právo, roč. 51, číslo 56. 8. března 1971, s. 1

Rudolfová, V. *Na oslavách*. Rudé právo, roč. 51, číslo 56. 8. března 1971, s. 1

Kořínek, J. *Chvála žen*. Rudé právo, roč. 51, číslo 56. 8. března 1971, s. 2

Pac. *Oslavy Mezinárodního dne žen v krajích: Zasloužené uznání a obdiv*. Rudé právo, roč. 51, číslo 57. 9. března 1971, s. 1

Zasluhují úctu a pochopení. Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 1

Ii. *V těsném kruhu a bez překrad*. Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 1

Ii. *Poděkování patří všem ženám*. Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 1, 2

Jf. *Jak si vedou ženy na vedoucích funkcích*. Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 3

Matoušek, J. *Setkání ministryň a jejich slovo k emancipaci*. Rudé právo, roč. 52, číslo 57. 8. března 1972, s. 8

ČTK. *S poděkováním i činy*. Rudé právo, roč. 52, číslo 58. 9. března 1972, s. 1

Štk. *Co dál dělat pro naše ženy*. Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 1

ČTK. *Slavnostní večery v Praze a Bratislavě*. Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 1

Lišková, J. *Ženy v zrcadle všedních dnů*. Rudé právo, roč. 53, číslo 57. 8. března 1973, s. 3

Ii. *Upřímný dík našim ženám za práci, obětavost a podporu politice strany.* Rudé právo, roč. 53, číslo 58. 9. března 1973, s. 1, 2

Lišková, J. *Malovaný dopis.* Rudé právo, roč. 53, číslo 58. 9. března 1973, s. 1

Pavlík, M. *Cestou pokroku.* Rudé právo, roč. 53, číslo 58. 9. března 1973, s. 5

Seznam tabulek

Tabulka 1 – počet napsaných článků za první sledované období	35
Tabulka 2 – počet napsaných článků za druhé sledované období	43
Tabulka 3 – počet napsaných článků za třetí sledované období	52

Přílohy

Příloha 1: Pracovnice Zdeňka Semeráková na titulní straně Rudého práva; RP, 8. března 1949

Příloha 2: Ženy – bojovnice na třetí straně Rudého práva; RP, 8. března 1950

Příloha 3: Ženy v kapitalistickém otroctví. Třetí strana Rudého práva; RP, 8. března 1950.

Příloha 4: Vybrané ženy na návštěvě u prezidenta na Pražském hradě na titulní straně; RP, 8. března 1951

Příloha 5: Manifestace československých žen. Druhá strana Rudého práva; RP 8. března 1952

Příloha 6: Žena – matka na titulní straně; RP, 8. března 1958

8. BŘEZEN — MEZINÁRODNÍ DEN ŽEN

(Foto E. Uher)

Příloha 7: Žena – matka II. na titulní straně; RP, 8. března 1959

Stále více žen se zúčastňuje výstavby velkých čínských průmyslových středisek. Osmnáctiletá korejská dívka Pu Ču Čieh přišla na stavbu velké ocelárny v Paotichou z korejské autonomní oblasti Jen-pien v provincii Ti-lin. Rychle si osvojila znalosti elektro-instalatérské a dnes pracuje jako vynikající montérka.
(Foto Nová Čína)

Příloha 8: Čínská montérka na stavbě. Osmá strana Rudého práva; RP, 8. března 1959

Příloha 9: Vybrané ženy u prezidenta A. Novotného na Pražském hradě na titulní straně Rudého práva; RP, 8. března 1960

Příloha 10: Kreslička a konstruktérka výstavby železáren. Druhá strana Rudého práva; RP, 8. března 1960

Ve stále větší míře se podílejí ženy Vietnamské demokratické republiky na výstavbě nového života ve své vlasti. Lékařka Vu-thi-Chin, členka výkonného výboru Svazu vietnamských žen, je vynikající lékařkou. Kromě této činnosti zastává i významnou funkci v hanojské městské radě.

Příloha 11: Lékařka Vu-thi-Chin. Čtvrtá strana Rudého práva; RP, 8. března 1960

Členové kolektivu J. Lanca, soutěžící o titul brigáda socialistické práce v nástrojárně ČKD Praha, závod Sokolov přišli blahopřát člence kolektivu Boh. Opelkové k Mezinárodnímu dni žen. (Foto E. Uher)

Příloha 12: Muži darující kolegyni kytičku k MDŽ. Druhá strana Rudého práva; RP, 8. března 1961

K Mezinárodnímu dni žen připravovaly děti v 21. mateřské škole v Karlíně pro své maminky malované květináče, které jim předají s květinami. [Foto E. Uher]

Příloha 13: Motiv MDŽ: Děti malující květináče jako dárky pro své maminky k MDŽ. Třetí strana Rudého práva; RP, 8. března 1961

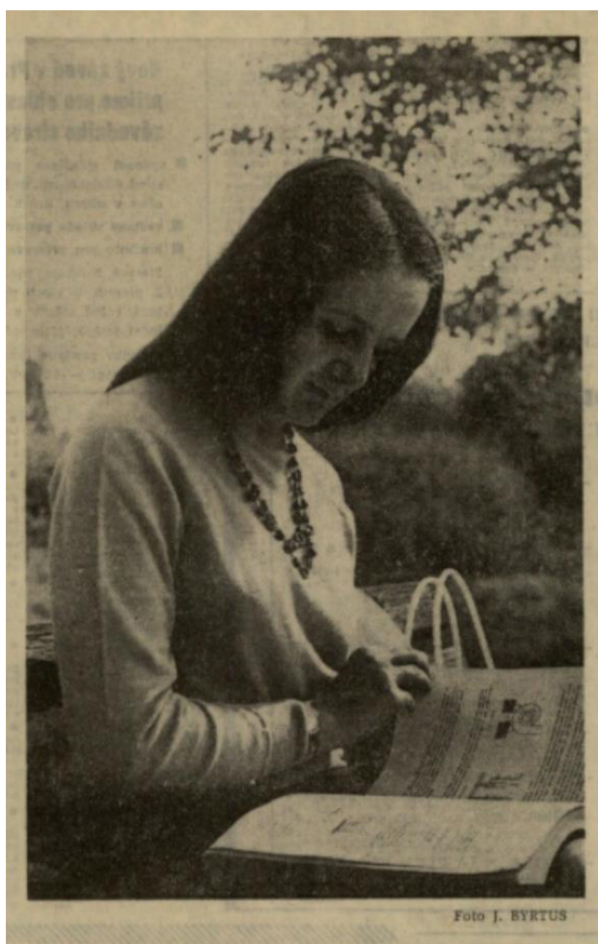
VEČNÝ MOTIV: ŽENA-MATKA

Foto R. Palkech

Příloha 14: Žena – matka na titulní straně; RP, 8. března 1971

Příloha 15: Ženy u prezidenta L. Svobody na Pražském hradě na titulní straně; RP, 8. března 1972

Příloha 16: Žena na vedoucí pozici. Třetí strana Rudého práva; RP, 8. března 1972

Rada mužů před květinářstvem — obvyklý obrázek 8. března.

Příloha 17: Muži kupující ženám kytku k MDŽ. Druhá strana Rudého práva; RP, 9. března 1972.